

Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2008

Sammenskrevet og redigeret af TIMME NYEGAARD og MICHAEL BORCH GRELL

Slørugle. Foto: Klaus Dichmann.

Rapport nr. 11 fra DOF's Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY)

Indledning

Nærværende rapport er arbejdsgruppens 11. årsstatus for Danmarks truede og sjældne ynglefugle. Rapporten er sammensat af bidrag fra en række frivillige artscoordinatorer, sammenskrevet og fagligt kvalitetssikret under redaktion af Timme Nyegaard og Michael Grell.

Årsrapporten 2008 er publiceret på DOF's hjemmeside (www.dof.dk/datsy) og forventes sidst i 2009 desuden publiceret i værket Fugleåret 2008, ligesom det også var tilfældet med årsrapporten for 2007, se Christensen & Lange (2008).

Alle artscoordinatorer takkes varmt for et godt samarbejde omkring dataindsamlingen; de er alle nævnt i Tabel 1.

Også i denne periode er der sket udskiftninger blandt artscoordinatorerne, idet Albert Schmidt har overtaget mallebuk efter Henrik Haaning Nielsen fra og med 2008. Henrik fortsætter dog som artscoordinator for dværgmåge. Der er fortsat ikke fundet en artscoordinator for svaleklire, men takket

være den meget aktive caretakergruppe for Gribskov er den nordsjællandske kernebestand dog som sædvanlig godt dækket.

Ligeledes takkes alle observatører, der efter mange timers feltarbejde har leveret deres registreringer af ynglefugle til projektet eller gennem DOF-basen. Thomas Nordby takkes for at have læst sproglig korrektur på rapporten. Endelig skal der rettes en stor tak til Aage V. Jensens Fonde for den økonomiske støtte til projektet, som har muliggjort DOF's indsamling af data om de sjældne og truede ynglefugle samt udgivelsen af nærværende rapport.

Særlige resultater af overvågningen i 2008

35 artscoordinatorer i DATSY overvågede i 2008 sammenlagt 38 forskellige arter af truede og sjældne ynglefugle (Tabel 1).

Årets store sensation er givetvis det ynglepar af rovterne, der registreredes på Saltholm i juni 2008.

Tabel 1. Sammenfatning af resultaterne af overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle i 2008. Under dækning angiver +++, at arten vurderes godt dækket (alle ynglepar er formodentlig registreret), ++ angiver en middelhøjt dækning (alle ynglepar kunne ikke registreres, men tilfredsstillende nok til at vurdere bestandsstørrelsen), + angiver en dårlig dækning (kun tilfældige ynglefremkomster er kendt), der ikke er tilstrækkelig til at foretage en bestandsvurdering ud fra og - angiver projekter, der ikke er modtaget bestandsopgørelse for i 2008. Bemærk, at der fra og med 2009 er sket en stor udskiftning i arter og artskoordinatorene, se projektets hjemmeside.

Art	Ynglepar	Lokaliteter	Dækning	Artskoordinator
Mallemuk <i>Fulmarus glacialis</i>	0	0	+++	Albert Schmidt
Sort stork <i>Ciconia nigra</i>	0	0	++	Jørgen Jensen
Hvid stork <i>Ciconia ciconia</i>	0*	0*	+++	Hans Skov
Skestork <i>Platalea leucorodia</i>	62-63	4	+++	Jan Skriver
Sangsvane <i>Cygnus cygnus</i>			-	Bjarke Laubek
Bramgås <i>Branta leucopsis</i>	1320	4	++	Christian Ebbe Mortensen
Rødhovedet and <i>Netta rufina</i>	4-5	2	++	Hans Erik Jørgensen
Hvinand <i>Bucephala clangula</i>	80	14	++	Johannes Bang
Stor skallesluger <i>Mergus merganser</i>	55-72	?	++	Jan Blichert-Hansen
Rød glente <i>Milvus milvus</i>	71-84	71-84	++	Gert Hjembæk
Havørn <i>Haliaeetus albicilla</i>	22	22	+++	Erik Ehmsen
Blå kærhøg <i>Circus cyaneus</i>			-	Keld Bakken
Hedehøg <i>Circus pygargus</i>	21-26	21-26	++	Lars Maltha Rasmussen
Kongeørn <i>Aquila chrysaetos</i>	3	3	+++	Tscherning Clausen
Fiskeørn <i>Pandion haliaetus</i>	2	2	+++	Leif Novrup
Lærkefalk <i>Falco subbuteo</i>	11-14	11-14	++	Jesper Tofft
Vandrefalk <i>Falco peregrinus</i>	3	3	+++	Niels Peter Andreasen
Plettet rørvagtel <i>Porzana porzana</i>	24	18	++	S. Bruun & H. R. Christensen
Engsnarre <i>Crex crex</i>	173-188	81	++	Mark Pedersen
Trane <i>Grus grus</i>	73-82	54	++	Palle A. F. Rasmussen
Hvidbr. præstekrave <i>Charadrius alexandrinus</i>	68	8	+++	Ole Thorup
Hjejle <i>Pluvialis apricaria</i>	1	1	++	Egon Østergaard
Svaleklire <i>Tringa ochropus</i>	-	-	+	Ingen artskoordinator
Tinksmed <i>Tringa glareola</i>	-	-	+	Egon Østergaard
Stenvender <i>Arenaria interpres</i>	-	-	+	Palle A. F. Rasmussen
Sorthovedet måge <i>Larus melanocephalus</i>	6	3	+++	Lars Hansen
Dværgmåge <i>Larus minutus</i>			-	Poul Hald Mortensen
Sandterne <i>Gelochelidon nilotica</i>	0	0	++	Ole Thorup
Splitterne <i>Sterna sandvicensis</i>	5600-6000	12	++	Jens O. Christensen
Sortterne <i>Chlidonias niger</i>	50-57	3	+++	Knud N. Flensted
Slørugle <i>Tyto alba</i>	473	473	++	Klaus Dichmann
Stor hornugle <i>Bubo bubo</i>	32-33	32-33	++	Hans Pinstrup
Kirkeugle <i>Athene noctua</i>	50-60	50-60	++	Lars Holm Hansen
Mosehornugle <i>Asio flammeus</i>	0	0	++	Niels Knudsen
Perleugle <i>Aegolius funereus</i>	1-4	1-4	++	Hanne Tøttrup
Biæder <i>Merops apiaster</i>	1	1	++	Magnus Bang Hansen
Toplærke <i>Galerida cristata</i>	2	1	++	Anders Østerby
Markpiber <i>Anthus campestris</i>	0-1	0-1	++	Knud Pedersen
Vandstær <i>Cinclus cinclus</i>	2	1	++	Erik Dylmer
Blåhals <i>Luscinia svecica cyanecula</i>	102	32	+	John Frikke
Stor tornskade <i>Lanius excubitor</i>	18-21	11-13	++	Niels Peter Brøgger

* Dog et forvildet ynglepar bestående af tamfugle.

Parret blev opdaget af vildtkonsulent Sven Norup og biolog i Københavns Lufthavne, Mogens Hansen, under en rutinemæssig inspektion på øen. Det lykkedes for dem at lokalisere en rede, der indeholdt 2 æg. Det er uvist, om æggene klækkede. Ynglefundet er det første danske siden 1944 og kan med rette betegnes som sensationelt i en tid, hvor rovternen er i rivende tilbagegang i Europa. Fundet er beskrevet i artsgennemgangen, og arten vil indgå i projektet fremover.

En anden af årets positive overraskelser er et sikkert ynglepar af biæder i en grusgrav ved Brovst i Vendsyssel. Modsat hvad man skulle forvente i lyset af klimaændringerne, har der ikke været sikre yngleregistreringer af denne sydeuropæiske art i landet siden 2004.

Modsat blev 2008 det dårligste år for plettet rørvagtel siden overvågningsperiodens start i 1999; der registreredes blot 24 syngende fugle i perioden april-juli. Årsagen er ukendt, idet vejrforholdene ikke var ugunstige for arten i yngleperioden.

De store ørne fortsætter deres fremgang i Danmark med moderate bestandsstigninger for både havørn og kongeørn i 2008.

Projektets baggrund og formål

2008 var den 11. sæson, hvor Dansk Ornitologisk Forenings Arbejdsgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY) indsamlede data om en række af Danmarks mest truede og sjældne ynglefugle.

Projektets formål har frem til og med 2008 været:

- at indsamle kvalificerede data om de truede og sjældne ynglefugle, der muliggør en årlig eller næsten årlig statusopgørelse.
- at øge offentlighedens opmærksomhed på vort fælles ansvar for at sikre dansk natur af tilstrækkelig kvalitet som levested for sjældne fuglearter.
- at udgive en årlig, illustreret rapport om resultaterne af dataindsamlingen.
- at aktivere de fagligt interesserede amatørornitologer i et vigtigt landsdækkende projekt.

DATSY påbegyndtes som landsdækkende projekt i 1998 med det formål at opnå den bedst mulige registrering af en række fåtallige ynglefugle. Fra 2004 er det primært EF-fuglebeskyttelsesdirektivets liste 1, der er udgangspunkt for de arter, der overvåges i projektet. Dog opretholdes ligeledes en overvågning af udvalgte fugle, som er sjældne eller truede på nationalt plan. Som der er redegjort for i årsrapporten for 2004 (Nyegaard & Grell 2005), prioriterer DATSY også en mere stringent registrering og tolkning af data gennem udarbejdelse af monitoringsvejledninger, en forøget elektronisk afrapportering via

DOFbasen og en styrket formidling via foreningens hjemmeside.

Ynglesæsonen 2008 blev den sidste for DATSY som et selvstændigt projekt. Fra og med 2009 integreres DATSY i Caretakerprojektet (der overvåger Danmarks vigtigste fuglelokaliteter). I den nye projektfase 2009-2013 er det således målet at overvåge og beskytte såvel de vigtigste danske fuglelokaliteter som de mest truede og sjældne ynglefugle (uddybes nedenfor).

Statsligt samarbejde

Gennem samarbejdsaftalen mellem Miljøministeriet og DOF (påbegyndt i 2004 og videreført 2007-09) var der også i 2008 sikret midler til overvågning af hedeøg og til afværgelse af høst af reder i risikozonen. Herudover følges implementeringen af den nationale handlingsplan for truede engfugle (brushane, almindelig ryle og stor kobbersnepe) tæt gennem en særlig engfuglearbejdsgruppe, hvor både DOF og Fugleværnsfonden er repræsenteret. Gennem dette samarbejde er der tilvejebragt økonomisk støtte fra EU's LIFE-ordning til at udføre engfuglevenlig naturforvaltning på en række af de vigtigste engfuglelokaliteter, heriblandt Vestlige Vejler, Harbøre Tange, Nyord og Vestamager. Projektet udløber imidlertid ved årets udgang, hvorefter engfuglenes fremtid på disse og andre vigtige lokaliteter desværre tegner noget usikkert. Også rød glente er omfattet af samarbejdsaftalen, og der blev i januar 2009 udgivet en informationspjece, der sætter fokus på at optimere beskyttelsen på ynglepladserne. Pjecen er målrettet lodsejere, skovfolk og jægere. Endelig skal DOF og Skov- og Naturstyrelsen, Thy samarbejde om at afrapportere den aktuelle status for den udryddelsestruede ynglebestand af hjejle og herunder vurdere registreringsmetode og iværksatte forvaltnings tiltag.

Projektets nye organisering fra 2009

Det nye projekt – Caretakerprojektets fase 2 – kan takket være generøs økonomisk støtte fra Aage V. Jensens Fonde videreføres for en ny femårig periode frem til medio 2013. De sidste halvandet år af projektperioden vil dog primært bestå i bearbejdning og publicering af resultaterne, hvorfor selve overvågningen går på lavere blus fra udgangen af 2011.

Det er forventningen, at den nye projektorganisering vil føre til en bedre dækning af de overvågede fugle og samtidig en bedre rekruttering af frivillige optællere. Integrationsløsningen vil tilføre Caretakerprojektet erfaring og kompetence om optælling og beskyttelse af de truede og sjældne ynglefuglearter, som lokalitetscaretakerne i høj grad efterspørger. Det vil samtidig medføre forbedrede muligheder for vidensdeling, indbyrdes koordinering og samarbejde

de frivillige imellem, ligesom mulighederne for tværgående formidling understøttes bedre. For DATSY-netværket vil den nye struktur indebære, at indsatsen fremover i stedet for at bero på enkeltpersoner i højere grad skal være en kollektiv indsats, hvor opgaverne deles mellem gruppens deltagere alt efter tid, evner og interesser.

DATSY's projekthjemmeside er fra foråret 2009 blevet fuldt integreret med Caretakerprojektets. Alle tidligere årsrapporter, forvaltningsplaner, monitoringsvejledninger og andre materialer kan nu findes her: www.dof.dk/caretaker.

Årsrapporten for truede og sjældne ynglefugle vil under Caretakerprojektet fortsat blive publiceret efter den eksisterende model med publicering på både hjemmesiden og i Fugleåret.

Nye projektarter skal overvåges

Blandt de vigtigste og mest synlige ændringer i det nye projekt er, at overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle fra og med ynglesæsonen 2009 tager udgangspunkt i en revideret artsliste.

I den nye prioritering er det lagt til grund, i hvilket omfang arterne optræder på forskellige internationale lister samt på den danske rødliste over truede arter. Ved at anvende sådanne mere stringente kriterier for udvælgelsen af de prioriterede arter, der skal overvåges, flyttes fokus over på de ynglefugle, som er mest truet i både Danmark og Europa. Konsekvensen er, at nogle af de gamle DATSY-arter, som projektet har overvåget frem til og med 2008, falder ud, mens et antal nye arter kommer til.

De nye arter, som fra 2009 indgår i DATSY/Caretakerprojektets overvågning, er engryle, brushane, stor kobbersnepe, storspove, baltisk sildemåge, rovterne, natravn, vendehals, hedelærke, drosselrørsanger og pirol. Ynglefugle, der ikke længere overvåges i projektet, er bramgås, hvinand, plettet rørvagtel, slørugle, stor hornugle og sydlig blåhals.

Hertil skal det bemærkes, at dels må det forhold, at disse arter ikke optræder på de ovennævnte lister, være en berettiget begrundelse for at lade dem udgå af projektet, dels kan en evt. fortsat overvågning og ophjælpning af f.eks. sløruglebestanden foregå i et andet regi under DOF, i dette tilfælde f.eks. i Uglegruppen. I den forbindelse skal artskoordinatorerne Chr. Ebbe Mortensen, Johannes Bang, Susanne Bruun, Helge Røjle, Klaus Dichmann, Hans Pinstrup og John Frikke have stor tak for deres indsats i løbet af DATSY-projektet. Glædeligvis har flere af de nævnte personer valgt at fortsætte i projektet som caretaker for en af de nytilkomne arter.

Derudover har andre artskoordinatorer valgt ikke at fortsætte som artsansvarlige caretakere i Caretakerprojektets fase 2. Det drejer sig om Hans Erik

Jørgensen, Jesper Tofft, Poul Hald Mortensen og Hanne Tøttrup, der alle ligeledes takkes for deres store engagement i DATSY.

Den opdaterede liste over artsansvarlige caretakere, inkl. kontaktoplysninger, kan altid findes på Caretakerprojektets hjemmeside.

Behov for nye artscaretakere!

Blandt de vigtige nye ynglefugle, der inkluderes i projektet fra og med 2009, er de tre truede engfugle: brushane, engryle og stor kobbersnepe.

Alene i perioden 2004-08 er bestanden af brushane halveret, og arten er nu med en bestand på kun et halvt hundrede par stærkt truet. Engrylen havde et rædselsår i 2008, hvor bestanden faldt til kun godt 100 par; de foregående år var bestanden ellers nogenlunde stabiliseret på knap det dobbelte. Mest positiv har udviklingen været for stor kobbersnepe, der øgede bestanden i 2004-06. De seneste 2 sæsoner har bestanden imidlertid atter været svagt faldende. Der er derfor i allerhøjeste grad behov for at følge bestandsudvikling af disse tre truede engfugle tæt. Men det er i skrivende stund desværre ikke lykkedes at hverve artscoordinatorer til disse tre ellers højt prioriterede arter i samarbejdet mellem DOF og Miljøministeriet. Det er håbet, at det i løbet af 2009 vil lykkes at finde en artscoordinator til en eller flere af disse arter.

Andre ynglefugle, der fra 2009-sæsonen savner artsansvarlige caretakere, er rødhovedet and, sandterne, svaleklire, natravn, vendehals og hedelærke. Derudover søges der hjemmesideredaktører til stort set alle projektarter.

Skulle der blandt læserne af denne rapport være nogle, som er interesserede, kontakt da venligst thomas.vikstroem@dof.dk.

Artsgennemgang

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

Af artskoordinator Albert Schmidt

Første mallemukobservation på Bulbjerg i 2008 blev gjort 23/4, hvor 2 fugle sås. Det er meget senere end i 2007, hvor første registrering skete 31/3. Den egentlige ankomst kan dog godt være sket tidligere.

Fra maj er der flere rapporteringer af en enkelt fugl, nogle gange på mulige redepladser. 4/6 blev to fugle set, og årets største og samtidig sidste observation var af 3 fugle den 7/6.

Heller ikke i 2008 blev der registreret æg eller unger, og den danske ynglebestand vurderes fortsat til 0 par.

Sort stork *Ciconia nigra*

Af artskoordinator Jørgen Jensen

Der er ingen tegn på, at sort stork har ynglet i Danmark i 2008. Der er ingen observationer af stationære par eller enlige fugle i yngletiden. En familieflok af sorte storke, bestående af 2 adulte og 2 juvenile fugle, er set nogle gange først i august i det sydøstlige Jylland, men da fuglene ikke er set i løbet af yngletiden i dette velbesøgte område, antages det, at de stammer fra den tyske bestand. Det er velkendt, at arten strejfer en del omkring efter yngletiden, inden den trækker sydpå.

Årets første sorte storke blev set 11/4 ved Skagen og 12/4 på Møn. I april blev der i alt set 9 fugle (5 i Jylland, 1 på Fyn og 1 på Sjælland), i maj 3 fugle i Jylland, i juni 6 fugle (4 i Jylland og 2 på Sjælland), i juli 6 fugle (5 på Fyn, heraf en flok på 4 7/7 på Langeland og 1 i Jylland) og i august 13 fugle (8 i Jylland, 2 på Fyn og 3 på Sjælland). Årets sidste sorte stork blev set den 28/8 ved Hedensted.

I Slesvig-Holsten går bestanden svagt tilbage. I 2008 var der således kun 6 par og med en meget dårlig ungeproduktion (Gerd Janssen, pers. medd.). I Meklenborg-Forpommeren er bestanden dog med 20-23 par i svag vækst. I 2008 var ungeproduktionen her den højeste i flere år (Carsten Rohde, pers. medd.). Generelt er bestanden i Tyskland fortsat stigende, særligt i den sydlige del af landet.

I Sverige er der ingen indikationer på, at sort stork skulle have ynglet i 2008

Hvid stork *Ciconia ciconia*

Af artskoordinator Hans Skov

2008 blev det år, hvor den vilde bestand af hvid stork kunne erklæres for uddød efter ca. 600 år i Danmark. I 2007 var der stadig en fastboende enlig stork af vild proveniens i Vegger i Himmerland.

Vegger blev også stedet, hvor det sidste vilde storkepar holdt stand. Endnu i 2006 var her et ungeløst storkepar. De sidste storkeunger af vild proveniens forlod rederne på smedjen i Vegger og rådhuset i Ribe i 2004. Et sørgeligt lavpunkt for de danske storke – ikke kun med hensyn til den vilde bestands forsvinden, men også det faktum, at Veggers storke-rede nu står tom efter at have været beboet hvert eneste år i perioden 1936-2007.

Storke-sæsonen begyndte i 2008 med en strejffugl, der dukkede op 2/1 i Lille Slemminge på Lolland. En aflæsning af storkens ring viste dog, at der var tale om en Hvedstrup-ungfugl fra 2004. Ungfuglen var sammen med de ikke-trækkende forældrefugle blevet hængende i Gundsøllille/Hvedstrup-området til efter jul. Nogle dage senere nåede den til nordsiden af Flensborg Fjord, hvor den sidst blev set 29/1. En stork, der 28-29/2 blev set ved Martofte og Scheelenborg på Fyn, er også med sikkerhed en stork, der ikke kom fra overvintrings-kvarteret i syd. Vi skulle frem til 8/3, før de første trækkende storke nåede til Danmark. Der var tale om et storkepar, der dukkede op i Bastrup ved Vamdrup i Sydjylland. Frem til midten af april var det dog kun ganske få storke, der besøgte landet. Herefter kom det sædvanlige forårsrykind, der først klingede af midt i juni. De største storkeflokke er her angivet med sted og dato: 12 storke fra det skånske udsætningsprojekt blev set ved Skælskør, Vordingborg og Gedser Odde fra 31/8 til 7/9, før de trak over Østersøen; 11 storke blev set ved Kelds Nord på Langeland 8/6; 10 storke blev set ved Voergård i Vendsyssel 13/5 (9 af disse set i Skagen 2/5); 10 storke slog sig ned på Mandø 4/6, og endelig blev der 2-3/8 set 9 storke ved Ulvs-hale og Bøtø Nor. Disse storke var ikke ringmærket og stammer derfor ikke fra Skåne, men formentlig fra østtyskland. Antallet af omstrejfende storke var pænt og i hvert fald på niveau med 2007, hvor ca. 220 storke gæstede Danmark.

Et af de storkepar, der gæstede landet, giver anledning til nyt håb for storkens genkomst til Danmark. I perioden 6/7-20/8 var der et stationært storkepar i området mellem Skjern, Borris og Sønder Felding. Storkene slog sig ikke ned på en af områdets storkereder, men det lange ophold i området ved Skjern Å viser, at området bød på nok føde. Hanstorken blev ringmærket som unge i Holsten for 2 år siden, og parret kan meget vel tænkes at vende tilbage i 2009 og forsøge at yngle i området.

Gundsøllille på Sjælland var det eneste sted med bofaste storke, men disse stammer fra opdræt i Skåne og kan ikke finde ud af at trække, hvorved de er afhængige af vinterfodring. De fik ikke unger på vingerne i 2008. Hen over sommeren er op til 2 ekstra storke set i området, men de har ikke bosat sig på nogen af områdets storkereder. Ungfuglen fra 2004,

Tabel 2. Antal skestorkepar i Danmark 1996-2008, fordelt på kolonier.

Koloni	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Vår Holm	1	2	3	3	6	6	7	11	16	14	19-20	27	31-32
Høje Sande							5	5	6	7	14	17	21
Langli												2	4
Borreholm													6
I alt	1	2	3	3	6	6	12	16	22	21	33-34	46	62-63

der blev hængende til langt ud på året i Hvedstrup, har ynglet i Holzacker ved Leck i Sydslesvig. En anden Hvedstrup-ungfugl fra 2005 ynglede i Sofienhamm NV for Rendsborg. Denne stork holdt ellers i 2007 til på ”fødereden” i Hvedstrup. Begge Hvedstrup-ungfugle lever som vilde fugle uden hjælp fra mennesker.

2008 synes at have været en relativt god storke-sæson i de fleste europæiske lande. I f.eks. Slesvig-Holsten steg antallet af vilde storkepar fra 209 i 2007 til 229 par. Hertil kommer 41 fritflyvende storkepar, der stammer fra opdræt. Desværre medførte den lange, tørre periode i maj-juni, at mange storkeunger døde i de nordtyske storkereeder pga. fødemangel. De 270 storkepar fik 378 unger på vingerne, hvilket kun er 1,4 unge pr. par. I storkelandsbyen Bergenhusen 48 km syd for den dansk-tyske grænse ynglede 18 storkepar. Det er det højeste antal siden 1982/83 (Jörg Heyna, pers. medd.).

Skestork *Platalea leucorodia*

Af artskoordinator Jan Skriver

I 2008 husede det danske kystlandskab 62-63 par skestorker, og en ny koloni blev opdaget i Limfjorden, så der var fire skestorker-kolonier i Danmark.

Den eksotiske skestork, der primært hører subtropen og tropen til, har fået fodfæste i Nordvesteuropa med Danmark som sin forpost mod nord. Den nye koloni af skestorker på seks par blev etableret på øen Borreholm i Aggersborg Vildtreservat i Limfjorden nær Vejlerne. Øen har aldrig tidligere huset skestorker. Det lykkedes dog ikke at få unger ud at flyve fra den nyetablerede koloni.

Den veletablerede og 13 år gamle koloni i rorskoven på Vår Holm i Nibe-Gjøl Bredning Vildtreservat i Limfjorden vest for Aalborg talte 31-32 par, der fik mindst 60 unger på vingerne. Denne koloni har haft fremgang hvert år siden 1996, da det første par skestorker etablerede sig på stedet. Der hersker nogen usikkerhed om det præcise antal reder, fordi skestorken tidsmæssigt yngler meget spredt på lokaliteten. Desuden kan det være meget vanskeligt at finde rederne, når vegetationen af tagrør bliver tæt og høj i løbet af sommeren.

I Ringkøbing Fjord blev der på Høje Sande nær Skjern Ås udløb talt 21 skestorkereeder i kolonien, der har haft fremgang på stedet syv år i træk. Her

resulterede ynglesæsonen 2008 i omkring 60 flyvedygtige unger.

I Ho Bugt på den statsejede ø Langli, der er et vildtreservat forvaltet af Skov- og Naturstyrelsen, blev der i 2008 observeret fire par skestorker, der fostrede 11 unger. I 2007 etablerede to par skestorker sig på Langli, men her lå rederne så tæt på kysten, at et højvande i slutningen af juni oversvømmede æggene. I 2008 havde skestorkerne tilsyneladende lært af deres ulykke i den første sæson på stedet, så rederne lå det andet år højere på øen. I det hele taget ventes det, at den danske del af Vadehavet kan blive en fast yngleplads for adskillige par skestorker. I den tyske del af Vadehavet er der i løbet af de seneste ti år blevet grundlagt en bestand på 100-150 par, og blot en snes kilometer syd for den dansk-tyske grænse yngler 30 par skestorker på Hallig Oland. Den hollandske del af Vadehavet er med sine omkring 1.500 par – enkelte år har bestanden talt op imod 1.800 par skestorker – artens absolut vigtigste leveområde i Europa.

I 2008 blev de første skestorker i Danmark observeret 9/2 i Skjern Enge. Årets sidste blev noteret 25/9 på Tipperne. Mens 2007 bød på flere observationer af skestorker i den østlige del af Danmark, blev slet ingen skestorker rapporteret til DOFbasen fra Sjælland og Sydhavsøerne i 2008.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for sangsvane i 2008, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Bramgås *Branta leucopsis*

Af artskoordinator Christian Ebbe Mortensen

Der er i 2008 afrapporteret om 1.320 ynglepar på fire lokaliteter i Danmark. 1 par har ynglet på Suderø i Gulborgsund og 1 par har ynglet ved Vester Sømark på Bornholm, hvor det desuden oplyses, at arten har ynglet de sidste 6 år og alle årene har fået unger på vingerne.

Saltholm er fortsat bramgåsens vigtigste ynglelokalitet i Danmark. Saltholmbestanden blev optalt 2-3/5 i forbindelse med et overvågningsprogram iværksat af Danmarks Miljøundersøgelser. Resultatet var på 1.317 ynglepar. Optællingen er de senere

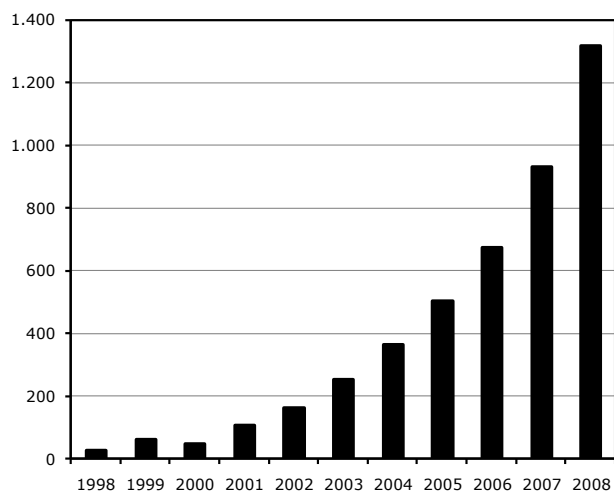

Fig. 1. Bestandsudviklingen for bramgås *Branta leucopsis* i Danmark i perioden 1998-2008.

år blevet besværliggjort af, at ynglebestanden fortsat spreder sig over et større areal på selve hovedøen. Det må derfor formodes, at flere par er overset, og at det angivne bestandstal er et minimum.

I forbindelse med optællingen blev der iagttaget omkring 8.000 ikke-ynglende bramgæs på øen. De fleste var formentlig trækfugle, men der er grund til at antage, at der også må være en del unge uparrede, ikke-ynglende fugle imellem, som blot venter på at etablere sig som ynglepar på Saltholm om nogle år.

Der er pt. ikke udsigt til, at den systematiske overvågning af bramgås på Saltholm vil fortsætte i fremtiden, men med mindre der sker drastiske ændringer af naturforholdene på øen (f.eks. at der forekommer indvandring af prædatorer som f.eks. ræv, mink eller rotter) er der al mulig grund til at formode, at ynglebestanden fortsat vil kunne stige.

Ved en optælling 28/5 på Peberholm, syd for Saltholm, blev der observeret et par med 5 dununger.

Rødhovedet and *Netta rufina*

Af artsadministrator Hans Erik Jørgensen

Forekomsten af rødhovedet and i Maribosøerne, der er landets eneste faste yngleområde, var med 4-5 ynglepar i 2008 mindre end i de nærmest foregående år. I Maribo Sønderø var der, bedømt ud fra gentagne observationer af par med yngleadfærd, 3-4 sandsynlige ynglepar, der var fordelt på lige så mange lokaliteter i søens centrale dele. I den nærliggende Hejrede Sø var der yderligere et sandsynligt ynglepar, og søernes samlede ynglebestand i 2008 kan således sættes til 4-5 par. Der blev i 2008 ikke foretaget undersøgelser af vandfuglenes ynglesucces i Maribosøerne, og således heller ikke for rødhovedet and.

I de foregående tre år har bestanden i søerne været på 10-12 par. Årsagen til den svagere forekomst i 2008 er ukendt, men Danmark ligger i yderkanten af

artens udbredelsesområde, og det kan derfor forventes, at bestanden fluktuerer en del fra år til år. Der er ikke kendskab til yngleforekomst på andre danske lokaliteter i 2008.

Hvinand *Bucephala clangula*

Af artsadministrator Johannes Bang

Antallet af ynglende hvinand er gået tilbage fra 96-110 par i 2007 til 80 par i 2008. Tilbagegangen skyldes især en stærk tilbagegang i bestanden i Gribsskov, hvor den næsten er halveret. Helt frem til 1/7 lå der par foran kasserne, uden at de begyndte at yngle. Fuglene har således været til stede. Det er ikke muligt at give nogen forklaring på, hvorfor fuglene ikke påbegyndte æglægning.

På Fyn er der nu 5 sikre ynglepar i Tarup grusgrav, men der foreligger stadig ingen oplysninger om sikre ynglefund i Jylland.

Tabel 3. Fordelingen af ynglende hvinand *Bucephala clangula* i Danmark i 2008.

DOF-afdeling og lokalitet	Ynglepar
Nordsjælland	
Gribsskov, Esrum Sø	35
Hellebæk	2
Strødam Engsø	1
Gurresø	1
Veksebo	1
København	
Furesø	20
Nydam	4
Bagsværd Sø	3
Farum Sø	3
Femsølyng	1
Ellesøen	1
Holte	1
Frederiksdal Skov	1
Fyn	
Tarup Grusgrav	5
I alt	80

Stor skallesluger *Mergus merganser*

Af artsadministrator Jan Blichert-Hansen

Stor skallesluger har igen i 2008 haft en god ynglesæson med mellem 55 og 72 ynglepar. Ynglefundene er koncentreret omkring de traditionelle yngleområder, som er Bornholm, Sønderborg, Østfalster, Møn og Sydøstsjælland.

I Jylland er der, udover i Sønderborgområdet, registreret et ynglepar i en gammel kasse ved Mossø, Silkeborg, hvor den også har ynglet de seneste år. Der er i yngleperioden desuden observeret par i Flyndersø ved Holstebro og ved Nibe Bredning. Disse er vurderet som mulige ynglepar.

Hulkamera i brug ved redekasse til stor skallesluger.
Foto: Jan Blichert-Hansen.

På Bornholm er ynglearrene koncentreret omkring Nexø, men en ny ynglelokalitet er fundet på Bornholms vestkyst ved Jons Kapel, hvor et par blev set med 9 unger.

Det vurderes, at ca. en tredjedel af ynglearrene yngler på naturlige redepladser. Resten yngler således i opsatte kasser, der i nogle områder bliver efter set for æggeskaller mv. Denne kontrol er dog tidkrævende, da mange kasser hænger højt og derfor kræver to mand og en lang stige i ofte uvejsomt terræn. DOF's lokalafdeling i Storstrøm har givet et beløb til indkøb af teleskopstang og trådløst kamera

og monitor. Dette udstyr muliggør et hurtigere og nemmere eftersyn af kasser og kan desuden betjenes af kun én mand.

Rød glente *Milvus milvus*

Af artskoordinator Gert Hjembæk

Bestanden af rød glente er stadig i vækst med hele 71-84 par i 2008, en fremgang på minimum 50 %. Dette er det største antal ynglear i Danmark i nyere tid.

Samtidig er arten begyndt at være mere stedfast om vinteren, og den første kollektive vinterovernattingsplads blev fundet sydøst for Tissø, hvilket mange fuglekiggere fik glæde af. Tendensen til overvintrende glenter startede i 2003, hvor arten første gang blev observerede i november. Siden da er antallet af observationer i vintermånederne steget til et foreløbigt maksimum på 11 individer omkring Tissø i 2008. Det samme antal sås i Koldingområdet, og overvintrende glenter er yderligere registreret på bl.a. Lolland og i Nordjylland.

Tabel 5. Regional fordeling af ynglende rød glente *Milvus milvus* i 2007 og 2008.

DOF-afdeling	2007	2008
Nordvestjylland	0	0
Vestjylland	0-1	0-1
Nordjylland	6	10
Sønderjylland	5-7	7-9
Storstrøm	2	9-10
Sydvestjylland	0	0
Nordsjælland	1-3	3-4
Vestsjælland	9-11	14-16
Fyn	3	4-6
Sydøstjylland	14-16	16-18
Østjylland	5-6	6-8
København	1	1
Bornholm	1	1
I alt	47-57	71-84

Tabel 4. Fordelingen af ynglende stor skallesluger *Mergus merganser* i Danmark 1998-2008.

DOF-afdeling	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Storstrøm	30	23	23	24	35	29	30-35	37-46	44-48	38-50	43-56
Sønderjylland	3	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7	3-5	4-5	5	5-7
Bornholm	1	1-2	2	4	3	2-3	2-3	1-2	4	6	6
Østjylland						1	1	1	1	1-2	1
Vestjylland										1	0-1
Nordvestjylland										0-1	0-1
I alt	34	29-32	30-32	33-35	43-45	37-40	38-46	42-54	53-58	51-65	55-72

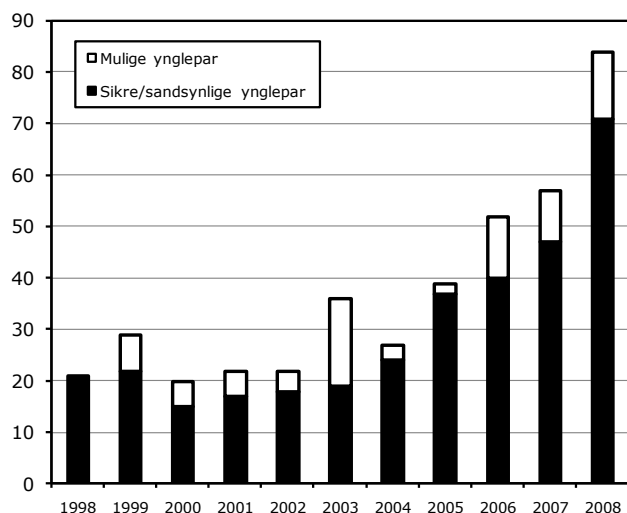

Fig. 2. Bestandudviklingen for rød glente *Milvus milvus* i Danmark i perioden 1998-2008.

Havørn *Haliaetus albicilla*

Af artskoordinatør Erik Ehmsen

Havørnens positive udvikling fortsætter med en bestandsfremgang på 29 % til 22 ynglepar i 2008. Til sammen lykkedes det disse par at få 27 unger på vingerne i løbet af sommeren, hvilket svarer til 1,3 unger pr. redepar.

Udbredelsesområdet i Danmark udvides fortsat, men tyngdepunktet ligger stadig øst for Storebælt, hvor nye par slår sig ned ganske tæt på allerede etablerede par. Fordelingen var på mindst 5 par i Jylland, 1 par på Fyn, 1 par på Langeland, 6 par på Lolland-Falster og 9 par på Sjælland.

Vi er allerede nu i den situation, at der er stor sandsynlighed for, at der findes enkelte par, som har haft ynglesucces i indeværende år, uden at de er

Tabel 6. Havørnepar med rede i perioden 1995-2008 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total
Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	22
Bankel Sø		1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	1	2	18
Hostrup Sø		1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	20
Arreskov				2	1	0	2	2	2	1	2	2	3	1	18
Præstø Fjord				-	1	0	2	0	2	2	2	3	0	2	14
Gavnø					-	-	-	0	2	2	1	2	2	0	9
Roden Skov							1	-	1	2	1	0	1	2	8
Tystrup Sø							2	-	1	2	3	3	2	2	15
Østlolland							1	1	0	1	0	1	2	2	8
Skarresø									-	0	1	2	1	2	6
Skast									0						0
Langeland I										0					0
Enehøje										-	0	-			0
Haderslev										-	0	1	2	1	4
Nakskov Fjord											2	2	1	2	7
Bognæs												-	2	2	4
Tærø												0	2	2	4
Lille Vildmose														-	0
Nordvestlolland													0		0
Midtfalster													1		1
Sydlig Jylland													2	0	2
Silkeborgsøerne														a	0
Nordnordvest Lolland														1	1
Esrum sø														b	0
Solkær Engsø														1	1
Tissø														-	0
Langeland II														0	0
Sydsjælland														1	1
Knuthenborg														1	1
Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	164
Par m. rede	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	17	22	
Unger pr. par	0,00	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,53	1,23	

a) Det er endnu ikke lykkedes at lokalisere redens beliggenhed.

b) Der er endnu ikke med sikkerhed fundet en havørnerede ved Esrum Sø.

blevet registreret. Vi har nogle kraftige indikationer på, at nogle af de stationære gamle ørne i de områder, der bliver overvåget, har fået unger på vingerne, men disse ikke helt dokumenterede forekomster er ikke medtaget i årets yngleresultat.

Læs mere i Årsrapport fra Projekt Ørn 2008 (Ehmsen & Pedersen 2009).

Blå kærhøg *Circus cyaneus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for blå kærhøg i 2008, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Hedehøg *Circus pygargus*

Af artskoordinator Lars Maltha Rasmussen

Det samlede antal ynglepar af hedehøg i Danmark i 2008 var på 21-26 par. Det eneste sted uden for Sydvestjylland, hvor der er oplysninger om et sikkert ynglepar, er syd for Brovst i Nordjylland. Parrene i Sydvestjylland fordelte sig på 20 sikre, 1 sandsynligt og 4 mulige par. Af 19 par i Sydvestjylland, hvor redehabitaten kendes, yngede 18 par i afgrøder og 1 par i brakmark. For yderligere et par, som fik unger på vingerne, kendes redestedet ikke, da parret først blev lokaliseret, da ungerne var flyvefærdige, og de blev set fodret i en kartoffelmark. De 18 par i afgrøder fordelte sig med 13 par i vinterhvede og 5 par i vinterbyg.

For 17 par kunne tidspunktet for udflyvningen af første unge beregnes. Halvdelen af ungerne blev flyvefærdige i dagene lige op til 20/7, hvilket var det samme tidspunkt som i 2007. Hovedparten af de øvrige kuld blev flyvefærdige i løbet af sidste uge af juli, mens to kuld først blev flyvefærdige efter midten af august. Det sidste kuld unger blev først flyvefærdige efter 25/8, og det er samtidigt det seneste kendte udflyvningstidspunkt, der er registreret i Projekt Hedehøg. Høsten af vinterbyg påbegyndtes omkring 2/7, dvs. ca. 10 dage tidligere end i 2005 og 2006. I 2007 påbegyndtes høsten omkring 5/7. Høsten forløb noget uregelmæssigt, da den lange periode med tørt og varmt vejr gjorde, at vinterafgrøderne modnedes over en længere periode.

Ynglesæsonen i 2008 skiller sig ud fra de mange foregående år ved, at næsten samtlige registrerede par har ynglet og det endda med stor succes. Der kom usædvanligt mange unger på vingerne, og selv meget sene kuld lykkedes. Den gennemsnitlige kuldstørrelse var på 3,50 æg pr. kuld (n=20), og der fløj 63 unger fra 20 reder.

Der blev helt overvejende iagttaget fodring med mus. Det må betyde, at der har været en stor forekomst af mus i de områder, hvor hedehøgen søgte føde. Dette har haft en positiv indflydelse både på kuldstørrelse og flyvefærdige unger. Dog fandtes også i enkelte reder mange pluk af fugle, og alt tyder

på, at 2008 også har været en meget god ynglesæson for mange af de småfuglearter, som er hedehøgens byttedyr, såsom sanglærke, gul vipstjert og stær. Desuden har det varme og tørre vejr i forsommeren betydet, at hovedparten af de ynglende hedehøge har valgt at bygge rede i vinterhvede, som høstes sent i forhold til vinterbyg, græs, raps og lucerne, hvilket øger chancen for ynglesucces.

Siden 2005 er de fleste danske hedehøgeunger ringmærket og forsynet med en farvering med en individuel kode. I 2008 blev dette ringmærkningsprojekt udvidet til også at omfatte vingemærkning, og i alt 25 store unger blev vingemærket. Desuden fik en adult hun samt hendes ene unge monteret en satellitsender på ryggen. Formålet har været at skaffe flere oplysninger om fuglenes valg af yngleplads m.v., og mærkningen sker som led i et internationalt projekt med tilsvarende farvemærkning i Holland, Niedersachsen, Polen og Hviderusland.

Det vurderes, at antallet af ynglende danske hedehøge er fortsat faldende, og at artens bevaringsstatus er ugunstig. For at ændre situationen og sikre en gunstig bevaringsstatus vil det kræve en kontinuerlig indsats til sikring af reder mod ødelæggelse, forstyrrelse og prædation.

Læs mere i arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg 2008 (Clausen & Rasmussen 2008).

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Af artskoordinator Tscherning Clausen

Fremgangen for kongeørnen i Danmark fortsætter, og der har i 2008 været tre ynglepar, som har fået hele 4 unger på vingerne.

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose har for sjette år i træk fået en unge på vingerne. Ungen forlod reden i midten af juni og blev set flyve for første gang over skoven 10/7. Ungen sås ofte sammen med de gamle ørne over yngleområdet, men er også set nogle gange længere sydpå ved Tofteø og Tofte Mose.

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har igen bygget en ny rede, som er deres sjette rede i den periode, de har opholdt sig i skoven. Dette par er i deres kun andet yngleår lykkedes med at få to unger på vingerne. Begge unger opholder sig fortsat i eller nær yngleområdet.

Årets nye ynglepar var i området Overgård syd for Mariager Fjord. Parret har holdt til i området i flere år, og har nu endelig bygget rede og fået en unge. Som det ser ud til at være normalt for nye ynglepar, kom parret sent i gang med æglægning, og ungen sås første gang på vingerne 18/9.

På en lokalitet i Sønderjylland opholdt der sig i vinteren 2007/08 to kongeørne, men de forsvandt desværre igen i det tidlige forår.

Tabel 7. Kongeørnepar med rede i perioden 1996-2008 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Lokalitet	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Total
Tofte Skov	**	**	**	2	1	1	1	-	-	**	**	*		5
Høstemark Skov						**	**	1	1	1	1	1	1	6
Borris Hede/Nørlund Plantage							*	*	*					
Hanstholm Vildtreservat								*	**	**	*	*	*	
Hals Nørreskov								**	-	0	1	2		3
Overgård, Mariager Fjord										**	**	1		1
Vendsyssel													**	
Sydøsthimmerland													**	
Unger i alt				2	1	1	1	1	1	1	1	2	4	15
Redepar i alt				1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	
Unger pr. redepar				2,0	1,0	1,0	1,0	0,5	0,5	0,5	0,5	1,0	1,3	

* Enlig stationær fugl i yngletiden

** To stationære fugle i yngletiden

I Hanstholm Vildtreservatet i Thy, som er udnævnt til Danmarks første nationalpark, ses der fortsat med mellemrum en nu 3-4K kongeørn. På endnu et par lokaliteter i Nordjylland er der set stationære kongeørne, som kan være potentielle nye ynglepar. Der er nu produceret i alt 15 kongeørneunger i Danmark, og det er rimeligt at antage, at det er nogle af disse, der ser ud til at etablere sig som nye ynglepar på andre lokaliteter rundt om i landet

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Af artskoordinator Leif Novrup

Der er i 2008 registreret 2 par fiskeørne med rede i Danmark. Det faste par i Nordvestjylland fik to unger på vingerne, og så er der i Nordsjælland fundet en ikke særlig stor rede af fiskeørn – måske ikke færdigbygget. Men der er set parring i toppen af et udgået træ i området, så det bliver spændende at følge forløbet her i 2009. Som i tidligere år er der i sommerens løb blevet iagttaget flere fiskeørne på Sjælland og i Jylland på egnede ynglesteder, men ynglebevis i form af redefund mangler. Der er således foretaget 151 observationer af fiskeørne på 70 forskellige lokaliteter i tiden fra 16/6-19/7, hvilket stort set er på niveau med tidligere år.

I Nordsjælland blev den første fiskeørn observeret i skoven med reden den 13/4. Den 6/5 blev der iagttaget en parring. Hannen kredsede en del omkring hunnen, der efter et måltid havde sat sig i toppen af en udgået gran. Her forsøgte flere gange parring, som blev gennemført ved tredje forsøg.

18/5 blev reden fundet i toppen af en gran, som spidsen er knækket af. Hunnen havde travlt med at forme redeskålen og flytte rundt med grene. Indtil den 20/5 sås 2 fiskeørne ved søen, hvilket først igen blev iagttaget den 7/6, så måske har hunnen ligget og ruget i den mellemliggende tid. Den 1/6 blev en fiskeørn nemlig set flyve fra redestedet og senere samme dag sås en fiskeørn mobbe 2 gamle havørne,

inden den lod sig glide ned til redestedet. Den 16/6 kaldte en fiskeørn ved redestedet, og den 21/6 sås 3 gamle fiskeørne ved søen ikke langt fra redestedet. De to fugle sad i skovbrynet og kaldte, mens den tredje fiskede lidt i søen for senere at flyve væk. Den 17/7 var der ingen fiskeørne ved reden, men der blev fundet fiskerester og ekskrementer under en gammelt ædelgran ca. 15 meter fra reden, sikkert hannens siddetræ.

Vi må konkludere at yngleforsøget, uvist af hvilken grund, er mislykkedes her.

Ved det sædvanlige ynglested i Nordvestjylland, ankom hannen i år tidligere end nogen sinde før – nemlig 27/3. Hunnen ankom først 7/4, men rugningen begyndte til samme tid som året før: 22/4. Hannen havde udbedret reden, der ellers havde holdt sig godt gennem vinteren.

30/5 sås hunnen fodre unge(r) i reden. Den 2/6 kunne jeg for første gang se hovedet af én unge og 20/6 sås to unger. Reden holdes under opsyn fra søens modsatte side gennem teleskop for ikke at forstyrre fuglene. Den 13/7 var ungerne så store, at hunnen det meste af tiden foretrak at sidde i toppen af en gran øst for reden. Det var også først nu, at hun tillod sig at være borte fra reden mere end et par minutter.

Nu begyndte den største af ungerne så småt at øve vingerne, men først fra den 16/7 gik de begge for alvor i gang. 20/7 fløj den første unge af reden og over i et træ lidt vest derfor, og allerede den næste dag kunne de begge to flyve over i træet. De blev stadig fodret af hunnen på reden et stykke tid endnu.

Hunnen blev set den 26/7 for sidste gang, mens hannen og de to unger blev set i området til den 29/8. Langt ind i september blev der dagligt set fiskeørne ved søen, og den 6/10 blev den sidste set.

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Af artskoordinator *Jesper Tofft*

Undersøgelsesintensitet lå i 2008 på niveau med de senere år, hvor kun det sønderjyske yngleområde er blevet ret intensivt overvåget, mens iagttagelser og ynglefund fra de øvrige dele af landet har en mere tilfældig karakter. Kun ganske få oplysninger er kommet af sig selv, næsten alle data er indsamlet ved aktiv henvendelse til observatørerne.

2008 blev et middelmådt år for antallet af ynglepar set i forhold til hele undersøgelsesperioden 1998-2008. Der er fundet 11 sikre par og 3 mulige. Men der har været en rigtig god ynglesucces, da 9 par er set med udflyjende unger. Et par var uden succes, mens resultatet er ukendt for resten. Alle 14 lokaliteter ligger i de sydlige og sydøstlige dele af landet. Der er fundet 6 par i Sønderjylland, heraf 4 med succes, 2 par på Lolland med succes, et succesfuldt par i Nordsjælland og to par med succes på Bornholm. Ungetallet er pænt: 3 par med 3 unger, 5 par med 2 unger og 1 par med 1 unge. Det sjællandske par er blevet holdt under nøje observation, og der foreligger en mængde oplysninger om dette pars ynglecycklus. Det er det hidtil tidligst ynglende par i undersøgelsen, da æglægningen begyndte allerede omkring 27/5, og ungerne var udflyjende allerede omkring 28/7.

De 3 mulige par fordeler sig med ét i Sønderjylland og to på Sjælland.

Den samlede DATSY-undersøgelse 1998-2008 har vist, at lærkefalken har nogle traditionelle områder i landet, hvor der årligt eller næsten årligt foreligger mere eller mindre sikre tegn på ynglevirksomhed. Alle disse regelmæssigt benyttede ynglepladser ligger sydøst for en linje, der går fra Padborg til Kolding og derfra mod nordøst til Helsingør. Nord og vest for denne linje er der ikke noget, der tyder på regelmæssigt besatte lokaliteter.

De mange data om lærkefalkens yngleforhold i Danmark, som er indsamlet i regi af DATSY-undersøgelsen, repræsenterer for en stor dels vedkommende ny viden og er publiceret i DOFT (Tofft 2009)

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Af artskoordinator *Niels Peter Andreasen*

Der har i sæsonen 2008 været 3 sikre ynglepar i Danmark med 8 udflyjende unger. Møns Klint: 1 par med 3 unger (2 hanner, 1 hun), Stevns Klint: 1 par med 3 unger (1 han, 2 hunner) og Bornholm, Slotslyngen: 1 par med 2 unger (ikke kønsbestemt).

Det er den første registrering af par med unger på samtlige af de 3 gamle regelmæssige ynglelokaliteter i Danmark siden 1950'erne.

Foruden de sikre ynglepar har der været observationer af falke i yngleperioden, der kunne tyde på fremtidige ynglepar: Mønbroen havde fast besøg af en enkelt hanfalk i vinter- og forårsperioden, Stevns havde muligvis et løst par foruden yngleparret og på Bornholm er der set en falk på en anden mulig fremtidig ynglelokalitet. I Vadehavet er der gjort flere observationer af han- og hunfalk hele foråret, men ingen tegn på ynglen. Midtjylland har haft et par med fast tilholdssted i høje elmaster, hvorfra de jagede i området.

Vandrefalk er desuden observeret rastende i maj/juni på efterhånden "faste" lokaliteter som Amager, Sydlolland, Avnø, Tøndermarsken, Tipperne, Vejlerne og Lille Vildmose.

Skærbækværket ved Kolding har i flere sæsoner haft en stationær hunfalk, men den blev fundet død i foråret. Ved obduktion fandt man undernæbbet af en stær i brystmusklen, hvilket tilsyneladende har forårsaget infektion.

Plettet rørvagtel *Porzana porzana*

Af artskoordinatorer *Susanne Bruun og Helge Røjle Christensen*

Der er i alt registreret 24 syngende fugle i perioden april-juli – og dertil en overraskende forekomst af 2 syngende fugle i september – hvilket gør 2008 til det dårligste år for plettet rørvagtel siden overvågningsperiodens start i 1999. Specielt det traditionelle høj-sommer-influx har svigtet i år, med blot 5 fugle hørt.

Årets lave bestandsstørrelse strider mod artens traditionelle forekomstmønster, hvor en årrække med svag fremgang afbrydes af en pludselig og markant kulmination, efterfulgt af et stort dyk (se tidligere årsrapporter). En fortsat stigning i bestanden var derfor forventet i 2008 frem mod en ny kulmination inden for de nærmeste år.

Tabel 8. Regional fordeling af territoriehævdende plettet rørvagtel *Porzana porzana* i 2008, opdelt på sæson.

DOF-afdeling	Forår	Sommer
Nordvestjylland	5	0
Vestjylland	5	0
Nordjylland	0	3
Sønderjylland	2	0
Storstrøm	4	0
Sydvestjylland	2	0
Nordsjælland	1	0
Vestsjælland	0	1
Fyn	0	1
Sydøstjylland	0	0
Østjylland	0	0
København	0	0
Bornholm	0	0
I alt	19	5

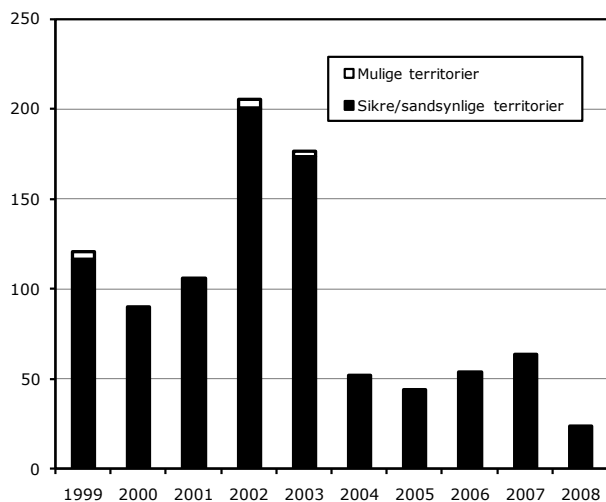

Fig. 2. Bestandsudviklingen for plettet rørvagtel *Porzana porzana* i Danmark i perioden 1999-2008.

Det ændrede mønster giver naturligvis anledning til spekulationer – og måske også bekymringer. Vejrret kan næppe være årsagen, da der var fine varmeperioder med store influx af en art som vagtel – f.eks. i primo juli. Tørken i forsommeren kan have haft negativ betydning på nogle lokaliteter, men det er måske mere relevant at kaste blikket mod vinterkvarteret, når der skal søges mulige forklaringer på den overraskende nedtur i år.

De danske plettede rørvagtler overvintrer – så vidt vi ved – i Vestafrika (Bønløkke 2006). Flere andre danske Vestafrika-trækkere har vist alvorlige nedgange de senere år (Fugle og Natur nr. 2, 2008). Når vi samtidig ved, at vådområderne i Vestafrika sandsynligvis er særlig udsatte for overudnyttelse, så kan det ikke udelukkes, at plettet rørvagtels forekomst i Danmark nu også påvirkes negativt af situationen i Vestafrika.

I det lys finder vi det uheldigt, at der nu sker en nedgradering af overvågningen af plettet rørvagtel. Der er grund til maksimal opmærksomhed på de arter, der kan fungere som indikatorer for miljøudviklingen i Afrika.

Engsnarre *Crex crex*

Af arts koordinator Mark Pedersen

Der blev i 2008 registreret 173-188 forskellige syngende engsnarrer. Dermed blev 2008 et år på det jævne. Hovedparten af fuglene var på Sjælland, hvor 97-102 crexende fugle hørtes. Jylland havde 50-59 fugle, medens der på Fyn registreredes 10-14 engsnarrer. Endelig blev der på Bornholm hørt 5-6 fugle.

Den første engsnarre blev registreret allerede 20/4 i Tinglev Mose, hvilket er meget tidligt. De første danske fugle bliver normalt hørt primo/medio maj.

Sidste år var det området omkring Tryggevælde Ådal med 13 forskellige crexende hanner, der tiltrak de fleste engsnarrer i Københavnsområdet. I år blev der kun hørt en enkelt, hvorimod der ved Gammel Hastrup nogle kilometer nordligere registreredes 6 forskellige syngende fugle.

I Vestsjælland - nærmere bestemt ved Åmose - hørtes en enkelt nat den 22/6 40 forskellige crexende hanner, hvilket er et meget højt antal efter danske forhold.

Storstrømsområdet - med Holmegårds Mose - husede igen i år et stort antal engsnarrer. I området hørtes der crexende hanner fra 14/5 til 31/7. Flest blev hørt medio juni med 12 syngende fugle.

Sønderjylland havde for få år siden den største bestand af engsnarrer i Danmark. I år er der kun registreret 6 crexende hanner. Man kunne forledes til at tro, at dette skyldes en lavere eftersøgningsindsats, men ifølge ornitologer i området er dette ikke tilfældet.

I Nordjylland blev der hørt 33-35 syngende hanner mod 66 sidste år. Arten optrådte i begrænset mængde i området Brønderslev og Løkken/Vrå. De gamle kendte lokaliteter Gårdbo Sø og Sørig Enge havde i 2008 en bestand på henholdsvis 4 og 5 crexende fugle. I Ryå Enge blev der registreret 12 forskellige syngende engsnarrer, men fuglene var kun til stede i meget kort tid.

Bornholm havde i 2007 19 forskellige fugle, i år blev det kun til 5-6 crexende hanner. Fyn derimod, der de sidste mange år kun har haft en enkelt fugl, blev i år begunstiget med 10-14 fugle.

Der blev registreret ca. 200 kaldende hanner i Holland i 2008, hvilket er en tilbagegang på ca. 30 % i forhold til 2007 (Kees Koffijberg, pers. medd.).

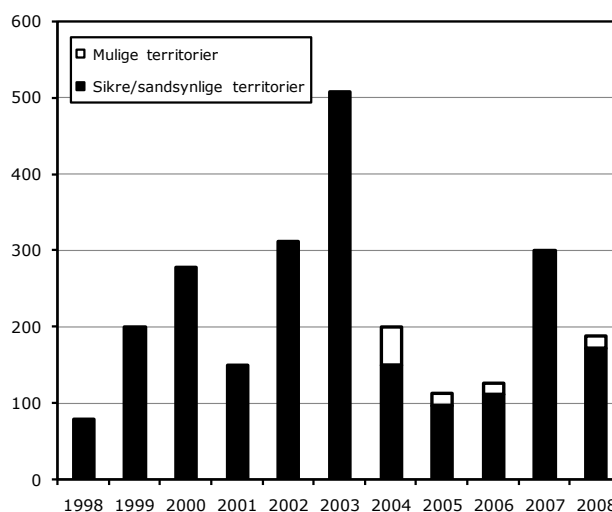

Fig. 3. Bestandsudviklingen for engsnarre *Crex crex* i Danmark i perioden 1998-2008.

Trane *Grus grus*

Af artskoordinatør *Palle A. F. Rasmussen*

Der er i 2008 på landsplan indsamlet oplysninger om i alt 73-82 par fordelt på hele 54 lokaliteter. Den reelle bestand er givetvis kun lidt større, idet kun få kendte ynglelokaliteter var uden dækning i 2008. Ynglesuccesen kendes kun med sikkerhed for 45 par i 2008, som fordelt på 30 kuld fik 46 unger på vingerne.

I Nordjylland er der indsamlet oplysninger om 38-42 par fordelt på 22 lokaliteter. På baggrund af manglende oplysninger fra enkelte tidligere besatte ynglelokaliteter skønnes den reelle bestand imidlertid til ca. 45 par. Denne vurdering er på helt samme niveau som sidste år, og der er da også kun fundet et sikkert og et muligt ynglepar på nye lokaliteter i år. Fordelingen af parrene var derfor også stort set den samme som i 2007 med 12-13 par i Vendsyssel, 1 par i Himmerland, 2-4 par i Hanherred, 19-20 par i Thy og 4 par på Læsø. Der foreligger desværre ikke fyldestgørende oplysninger om ynglesuccesen i landsdelen. Fra bestanden i Thy er der f.eks. kun kendskab til, at der blev klækket 11 unger, mens antal kuld og antal flyvefærdige unger ikke er oplyst. Fra de øvrige nordjyske par kendes ynglesuccesen kun med sikkerhed for 14 par, som fordelt på 4 kuld kun fik i alt 6 unger på vingerne. For yderligere andre 3 par er der kendskab til at de fik klækket unger, men ikke om hvorvidt ungerne blev flyvefærdige.

På Djursland i Østjylland, hvor de første sikre ynglefund blev registreret i 2007, var der fremgang fra 2 par til 3 sikre par i 2008 fordelt på 2 lokaliteter. Alle 3 par havde i 2008 ynglesucces og fik i alt 5 unger på vingerne.

I Midtjylland blev der i år registreret 5 sikre par på 5 forskellige lokaliteter, som alle havde ynglesucces. I 2007 blev der på grund af mangelfulde oplysninger kun regnet med 1 sikkert par i dette område. Nye oplysninger viser imidlertid, at mindst 3 af de 5 midtjyske lokaliteter allerede i 2007 husede sikre ynglepar. Landsbestanden af trane for 2007 er derfor justeret til 73-75 par.

I Sønderjylland blev der igen konstateret en mindre bestandsfremgang fra 6-7 par i 2007 til 8-9 par i år, fordelt på 6 lokaliteter. Ynglesuccesen var desuden bedre end i 2007, idet hele 5 par fik unger på vingerne. Bestandsudviklingen i Sønderjylland er som tidligere år fulgt nøje af lokale fuglekiggere, og de 8-9 par er givetvis udtryk for den reelle bestand. Det forventes imidlertid, at bestanden vil få yderligere fremgang de kommende år, idet der stadig findes oplagte, men ubesatte, lokaliteter i landsdelen. Det forventes desuden, at bestanden fremover til dels vil være selvsupplerende, hvor tilvæksten hidtil formentlig skyldes indvandring fra Tyskland.

Fra det øvrige Jylland er der endnu ikke registreret sikre ynglefund. Oversomrende fugle og par på kortvarige besøg er imidlertid set på flere lokaliteter

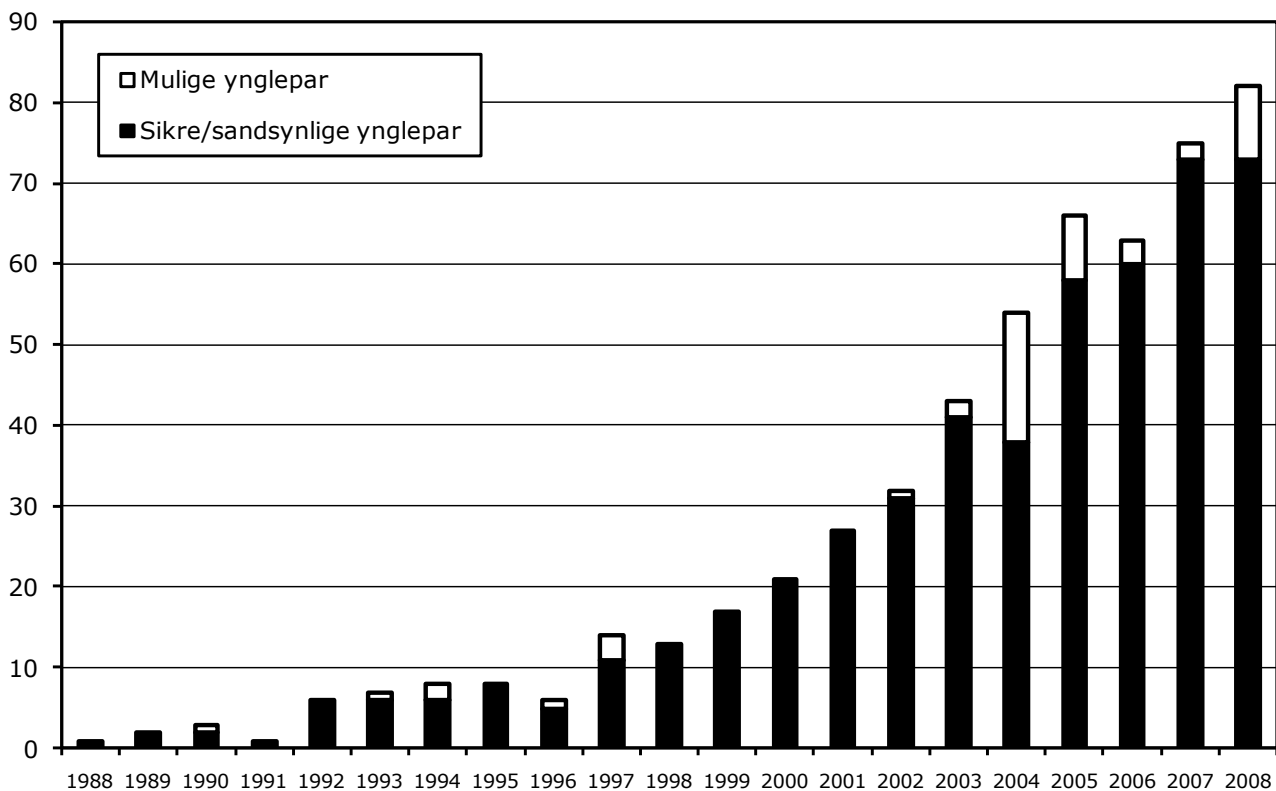

Fig. 4. Bestandsudviklingen for trane *Grus grus* i Danmark i perioden 1988-2008.

i Sydøstjylland, Sydvestjylland og Vestjylland, hvilket i høj grad giver forhåbninger om snarlige registreringer af ynglefund i disse regioner.

På Sjælland blev der som sidste år registreret et sikkert par i Holmegårds Mose. I modsætning til sidste år havde dette par ynglesucces og blev i efter sommeren ved flere lejligheder set sammen med en flyvefærdig unge. I år blev der desuden flere gange i ynglesæsonen set og hørt et par i et moseområde i Vestsjælland, men på grund af mangelfulde data kan det kun regnes som et muligt ynglepar.

På Falster var der igen i år et par uden ynglesucces i Bøtø Nor. I 2007 fik et par på lokaliteten klækket en unge, som dog gik tabt, inden den blev flyvefærdig. I år opgav parret, inden der blev klækket unger, hvilket formentlig skyldtes gentagne forstyrrelser i rugeperioden i forbindelse med hegnsarbejde tæt på redestedet.

På Bornholm er bestanden i 2008 opgjort til 17-20 par fordelt på hele 17 lokaliteter, hvilket er en mindre fremgang fra en vurderet bestand på 15 par i 2007. Den reelle bestand i 2008 har dog muligvis været lidt større. Der mangler således sikre oplysninger fra enkelte kendte ynglelokaliteter, og desuden er der set fugle i yngletiden på yderligere nogle få lokaliteter. I øvrigt er der igen i år registreret ynglepar på nye lokaliteter på Bornholm, og blandt andet er der for første gang på øen fundet et par på en lokalitet i det åbne landskab. Ynglesuccesen kendes for hele 13 af de bornholmske par i 2008; fordelt på 12 kuld kom der i alt 18 unger på vingerne.

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Af artskoordinatoren Ole Thorup

I 2008 blev der optalt 68 par i Danmark, hvilket nogenlunde er på niveau med resultatet fra 2007. Som det har været tilfældet siden midt i 1990'erne, fandtes de alle i Vadehavet med hovedparten af ynglefuglene på Rømø.

Danmarks Miljøundersøgelser har siden 1996 haft ansvaret for et ynglefugleprogram i Vadehavet som et led i det internationale Vadehavssamarbejde. Programmet optæller hvert år de ynglende hvidbrystede præstekraver. I 2008 var der en god dækning. Tællingerne blev koordineret af Amphi Consult, og mange blev foretaget af DOF'ere. Der er ikke modtaget supplerende oplysninger gennem DATSY-projektet, og der fandtes heller ikke ekstra oplysninger om ynglefugle i DOFbasen.

De fleste år siden 1996 har bestandsniveauet ligget på omkring 60 par. I 1999-2002 ynglede en del flere, mens antallet i 2005 og 2006 var noget lavere.

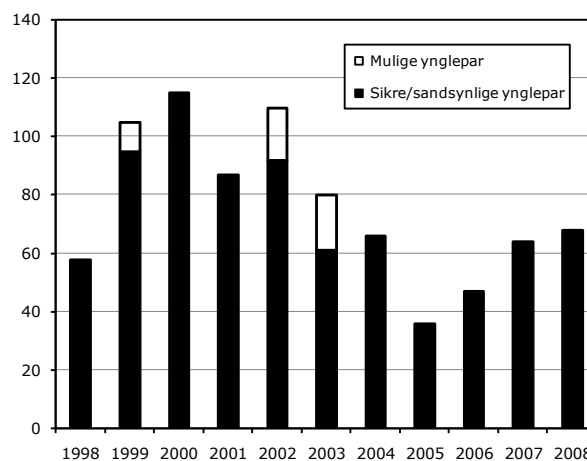

Fig. 5. Bestandsudviklingen for hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus* i Danmark i perioden 1998-2008.

På Fanø fandtes på nordvestkysten 8 par hvidbrystede præstekraver under en grundig gennemgang efter præstekraver i starten af juni. På Grønningen var der 7 par i overgangen mellem kortgræsset strandeng og lave klitter. En han gik med tre næsten flyvefærdige unger, mens resten af parrene endnu lå på æg eller kurtiserede. På Søren Jessens Sand lige nord for Fanø Bad fandtes et nervøst par på stranden lige foran klitterne. Ynglesuccesen for de sent ynglende fugle kendes ikke.

Under besøg sidst i april fandtes der kun to par på det nordvestlige Fanø og to par på Sønderho Strand mod syd. Efter 1/5 sås ingen hvidbrystede præstekraver på det sydlige Fanø, og fuglene herfra er formodentlig flyttet til Grønningen/Søren Jessens Sand. Fra 1969 til 2001 ynglede der normalt mellem 15 og 23 par på Fanø, men siden 2001 er antallet faldet voldsomt, med kun 4 par i 2004 og 3 par i 2005 og 2006 som minimum. De 8 registrerede par i 2008 er det højeste antal i en årrække. I 2007 var her 7 par.

Med 60 ynglepar i 2008 er Rømø langt det vigtigste yngleområde for hvidbrystet præstekrave i Danmark. 47 par fandtes ude på strandene, mens 13 par holdt til på de kortgræssede enge på Rømø Sønderland.

Der fandtes 26 par på stranden nord for Lakolk mod 27 par i 2007 og 24 i 2006, og det er på niveau med de bedste år for arten her.

På strandene syd for Lakolk yngler de hvidbrystede præstekraver spredt over et stort areal med klitvegetation under opvækst, og det er meget tidskrævende at gå området grundigt igennem. For andet år i træk blev der i 2008 foretaget en særlig grundig gennemgang, hvor der blev brugt mellem 25 og 30 timer på at krydse strandene igennem. Der fandtes i alt 21 par mod 23 i 2007. På to relativt hurtige gennemgange i 2006 fandtes kun 4 par, og dette år er

mange par sikkert blevet overset. To andre sæsoner med mange optalte ynglepar her falder også sammen med år, hvor der blev gjort en særlig indsats: 2000 med 20 par og 2002 med 33 par. Årets ynglesucces på Rømhø kendes ikke.

Der blev ikke fundet ynglende hvidbrystet præstekrave i Tøndermarsken i 2008.

Hjeje *Pluvialis apricaria*

Af artskoordinator Egon Østergaard

Der er ikke foretaget målrettede optællinger af Skov- og Naturstyrelsen, Thy i år, men eftersøgning på den seneste, faste ynglelokalitet var negativ.

På en potentiel, midtjysk ynglelokalitet, hvor arten ikke er truffet ynglende i nyere tid, sås 16/7 4 fugle over heden, hvoraf mindst den ene var en gammel fugl. I samme område hørtes 2 fugle fløjte stående på jorden i perioden 25-28/4. På grund af omstændighederne må det betragtes som et sandsynligt ynglepar, og landsbestanden i 2008 kan derfor opgøres til 1 par.

Svaleklire *Tringa ochropus*

Det er heller ikke i 2008 muligt at foretage en egentlig bestandsvurdering af svaleklire i Danmark. Der er dog af caretakergruppen for Gribskovområdet rapporteret 22-24 ynglepar i Gribskov, hvilket er en pæn stigning i forhold til de senere års optællinger og rekordantal her. Stigningen kan formentlig forklares med stadig flere vådområder i skoven. Gribskov er utvivlsomt fortsat et kerneområde for ynglende svaleklire i Danmark.

Tinksmed *Tringa glareola*

Af artskoordinator Egon Østergaard

Der har ikke været foretaget målrettede optællinger af Skov- og Naturstyrelsen, Thy i 2008, så der kan ikke siges noget om landsbestanden, men indtrykket fra nogle lokaliteter i Thy er, at bestanden er stabil.

En rydning af trævækst i Kongens Mose har ikke resulteret i ynglende tinksmed på lokaliteten, og der er kun fundet et enkelt ynglepar i Sønderjylland i år.

På Borris Hede er der hørt to syngende fugle i yngletiden, så her er der status quo.

Stenvender *Arenaria interpres*

Af artskoordinator Palle A. F. Rasmussen

Bestanden på Læsø blev ikke optalt i år, og dermed kan den danske bestand ikke opgøres for 2008.

De eneste oplysninger om eventuel yngleforekomst i 2008 stammer fra en lokalitet på Rømhø i Vadehavet. Her sås en enkelt dag sidst i maj to fugle på egnet ynglebiotop, som af observatøren skønnes at være et par. Desværre blev der ikke fulgt op på

observationen, og på så spinkelt et grundlag kan observationen ikke her anerkendes som et muligt ynglefund. Observationen medtages imidlertid her, da observatøren har oplyst, at der på samme lokalitet ved flere lejligheder i maj/juni 2007 sås to fugle, som udviste territoriehævdende adfærd. Det kan derfor ikke udelukkes, at et par har forsøgt at yngle på lokaliteten i 2007 og igen i 2008.

Sorthovedet måge *Larus melanocephalus*

Af artskoordinator Lars Hansen

I 2008 har 6 par sorthovedet måge ynglet i Danmark. Bestanden må betegnes som stagneret på et relativt lavt niveau, men det er kendetegnende, at den tilsyneladende har indrettet sig med nogle få, men faste ynglepladser.

De første fugle dukkede op i yngleområderne i løbet af marts, og gennem foråret blev arten observeret over det meste af den sydlige del af Danmark.

Den eneste jyske yngleplads er fortsat Sneum Engsø ved Esbjerg, hvor 2 par ynglede. Derudover blev der i Haderslev Dam set en territoriehævdende fugl den 7/4, men denne forsvandt kort efter.

I det fynske område er Fiskeholm i Helnæs Bugt fortsat den største yngleplads med 3 ynglepar i 2008, foruden en enlig fugl, som rugede på en tom rede. På Fyn har yderligere 1 par ynglet på Siø ved Lange-land, og i løbet af foråret sås adulte fugle ved Odense Fjord og Lillebælt, men ingen af stederne er der observeret yngleforsøg.

På Sjælland blev der i april set 6 voksne fugle i Holmesø, men som i de foregående år førte det relativt store antal fugle ikke til yngleforsøg.

Ynglesuccesen i 2008 har været ret beskedent, men i øvrigt noget usikker. Der er ikke observationer af unger i Sneum Engsø, og det er ikke muligt at afgøre, hvorvidt parrene har haft succes eller ej. På Fyn fik 2 par på Fiskeholm i alt 3-4 flyvefærdige unger, mens parret på Siø ikke gennemførte yngleforløbet succesfuldt. Den samlede ynglesucces i 2008 har været lav.

Mange ornitologer har fulgt tidligere opfordringer til at melde fouragerende fugle, og mange har været gode til at give kommentarer om f.eks. markernes afgrøder. Der er dog ikke tilstrækkelige observationer til at kunne beskrive artens valg af fourageringsterræn i yngletiden, hvorfor man fortsat opfordres til at lægge sådanne oplysninger i DOFbasen, især i maj/juni.

Dværghmåge *Larus minutus*

Der er ikke modtaget nogen bestandsopgørelse for dværghmåge i 2008, og arten er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Af artskoordinator Ole Thorup

For tredje år i træk fandtes der ikke ynglende sandterne i Vadehavet. Heller ikke fra resten af Danmark er der observationer, der tyder på, at sandterner ynglede. Der sås ingen årsunger i Danmark i 2008.

Observationer i slutningen af maj på Rømø tydede ellers på, at et par sandterner forberedte at slå sig ned og yngle. 24/5 og 28/5 fløj fuglene rundt over Rømø Sønderland og Lådbjerg Hede, og 28/5 sås tre gange en fugl flyve væk med bytte i næbbet, tilsyneladende for at foretage bytteaflevering til en mage i nærheden. Dog eftersøgttes fuglene forgæves 25/5, 29/5 og 30/5, og det vurderes, at fuglene aldrig fik etableret sig i området, men fløj videre.

Næste observation i Vadehavet er først fra 17/6, hvor der var en fugl ved Sneum Sluse, og mellem 22/6 og 3/8 sås regelmæssigt en og to fugle på Fanø og på fastlandskysten øst for Fanø. Der sås ikke på noget tidspunkt tegn på ynglen, og der blev udelukkende observeret voksne fugle.

Fra resten af Danmark er en trækkende voksen fugl fra Skagen 3/6 eneste rapporterede fund.

Rovterne *Hydroprogne caspia*

Af Michael Borch Grell og Timme Nyegaard

Det var en stor overraskelse for vildtkonsulent Sven Norup og biolog i Københavns Lufthavne, Mogens Hansen, da de under en rutinemæssig inspektion på Saltholm ultimo juni 2008 opdagede et par rovterner, der udviste tydelige tegn på yngleuro.

Det lykkedes for observatørerne at lokalisere en rede med 2 æg, der lå få meter fra vandkanten. Reden lå direkte på et leje af sandkryb, der dækkede den overvejende del af habitatet. Der blev taget dokumentationsfoto af reden, hvorefter observatørerne hurtigt forlod stedet. Redestedet blev ikke efterkontrolleret, og det er derfor uvist, om parret fik ynglesucces.

Reden på Saltholm er det første danske ynglefund siden 1944, hvor det sidste ynglefund blev gjort netop på Saltholm. Inden da havde et enkelt par ynglet på Tipperhalvøen i 1931 (Thorup 1998), på Hirschholmene i 1919 og på Jordsand mislykkedes et yngleforsøg i 1918. Vadehavsbestanden syd for Danmark forsvandt helt i 1918 (Løppenthin 1967).

Det er nærliggende at antage, at rovterneparret stammer fra det sydvestlige Skåne, hvor der i en årrække har ynglet 1-3 par. Netop i 2008 var rovternen dog fraværende her (Olofsson 2009). I Skåne er bestanden gået meget tilbage de senere år. Kolonierne er forsvundet, og rovternen yngler nu kun enkeltvis i den østlige og nordøstlige del af Skåne. Den nordvesteuropæiske bestand har som helhed været i vedvarende tilbagegang siden omkring år 1900

(Glutz & Bauer 1982). Østersøbestanden tæller i dag kun omkring 1.100 ynglepar og er ligeledes i tilbagegang (Staaav 2007).

Det er uvist, hvorfor rovternen går tilbage. Det er imidlertid almindelig kendt, at terner efterstræbes jagtligt i betydeligt omfang på deres overvintrings- pladser i Vestafrika. Der er derfor stort behov for yderligere dokumentation af både denne og andre ternearters massive tilbagegang de seneste årtier. Hårdhændet jagtlig udnyttelse på vinteropholdsstedet kan vise sig at være den nøgelfaktor, som står bag rovternens og andre større langdistancetrækfugles vedvarende tilbagegang de seneste årtier.

Det nye ynglefund af rovterner på Saltholm i 2008 er derfor næppe et signal om, at arten er under indvandring til Danmark.

Da rovternen, som dansk rødlisteart (forsvundet/RE) og opført på EF-fugledirektivets liste 1, lever op til projektets udvælgelseskriterier, er den nu inkluderet på listen over de overvågede arter.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Af artskoordinator Jens Overgaard Christensen

Der blev optalt 5.541-5.549 par, hvilket ligger til grund for en samlet bestandsvurdering på 5.600-6.000 par splitterner i 2008.

Bemærkelsesværdigt er især fremgangen i kolonien på Treskelbakkeholm, hvor der har ynglet 935 par i 2008. Det er en markant fremgang i forhold til 2007, hvor ca. 200 par ynglede. Desuden er Romsø i Storebælt en ny ynglelokalitet for arten i forhold til de senere år, i det der har etableret sig en koloni på 260 par. Ynglesucces skulle have været god. Nye kolonier er også etableret på Peberholm i Øresund med 12-20 par og på Stokken ved Læsø, hvor 140 par ynglede.

Årets største koloni var på Langli, hvor der var 2.300 par splitterner.

Der er i 2008 ingen oplysninger om yngleforekomster fra de vestjyske fjorde og Limfjorden. Der har for første gang i en årrække igen ynglet hættemåger på Sandøen ved Felsted Odde i Nissum Fjord. Dette er en af Splitternens traditionelle ynglepladser i Vestjylland, hvorfor der kan være håb om, at hættemågerne nu kan tiltrække en ternekoloni her de kommende år.

Fra Fiskeholm i Helnæs Bugt og Siø ved Tåsinge meldes der om god ynglesucces i 2008.

Der er opgivet 61 ynglende par på Nekselø. Bestanden kan have været noget større, men der mangler et mere dækkende tal.

Tabel 9. Ynglende splitterne i Danmark 2004-2008, fordelt på kolonier.

Lokalitet	2004	2005	2006	2007	2008
Sydvestjylland					
Langli	1.200	1.183	3.300	2.660	2.300
Vestjylland					
Mellempoldene	0	?	0	0	0
Klægbanken	?	0	0	0	0
Djævlø	?	400	0	0	0
Nordjylland					
Hirsholmene	878	1.300	800	976	1.120
Stokken, Læsø	0	0	0	0	140
Nibe Bredning	0	?	1	?	0?
Østjylland					
Treskelbakkeholm	?	?	?	170	935
Sydøstjylland					
Hjarnø	0	0	105	0	0
Fyn					
Vigelsø/Skalø	358	150	31	29	20
Fiskeholm	280	145	516	180	220
Sprogø	75	4	28	62	3
Siø	?	140	190	65	170
Romsø	0	0	0	0	260
København					
Holmesø	100	450	340	300	300
Peberholm	0	0	0	0	12-20
Vestsjælland					
Nekselø	100	500	685	367	61
Omø	0	0	7	15	?
Storstrøm					
Maderne	0	0	30	?	0
Rødsandområdet	0	0	50	70	?
I alt optalt	2.991	4.272	6.083	4.894	5.541-5.549
Estimeret bestand	4.000-5.000	4.300-4.500	6.100	5.000	5.600-6.000

Sorterne *Chlidonias niger*

Af artskoordinator Knud N. Flensted

I alt 50-57 par sorterter gjorde yngleforsøg på tre hovedlokaliteter i 2008, og højst 1 unge kom på vingerne.

I Vejlerne gjorde 30-35 par yngleforsøg i Kogleaks, men opgav i løbet af juni. Største antal sorterter set på en dag var 57 adulte fugle den 17/5. En juvenil fugl blev observeret i Lund Fjord den 17/7 sammen med 55 adulte fugle.

Ved Mellemdyb i Vest Stadil Fjord var der ca. 5 stedfaste par (maksimum 9 adulte fugle) i maj/juni med yngleadfærd, men der foreligger ingen rapporter om ynglesucces.

I den danske del af Hasberg Sø i Tøndermarsken gjorde 15-17 par yngleforsøg fra starten af maj (maksimum var 32 adulte fugle udvisende yngleadfærd den 10/5), men de opgav alle i løbet af de følgende uger. Den 8/6 var alle væk fra Hasberg Sø.

Den 9/6 blev ca. 30 adulte sorterter observeret på potentiel ynglelokalitet i Magisterkogen, men de var atter væk den 18/6. Der foreligger ingen andre rapporter om yngleforsøg i Tøndermarsken og der er således ikke registreret udflyjende unger her i 2008.

På den tidligere ynglelokalitet Ramsødalen på Sjælland sås 1 adult sorterter kortvarigt i maj.

Slørugle *Tyto alba*

Af artskoordinator Klaus Dichmann

Lige siden slørugleprojektets start i efteråret 1996 med kasseopsætning og etableringen af det landsdækkende sløruglenetværk, som nu tæller over 80 aktive personer, har antallet af sløruglepar i Danmark været i en stabil vækst. Forekomsten af rigelige mængder mus, en massiv opsætning af redekasser, samt de senere års milde vintre gør, at forholdene her i Danmark giver gode leve- og ynglebetingelser for sløruglerne.

Med sådanne nærmest ideelle forhold kvitterede sløruglerne da også ved igen at øge landsbestanden fra 326 ynglepar i 2007 til 473 ynglepar i 2008, en fremgang på næsten 50 %.

Den forventede fremgang øst for Lillebælt har dog ladet vente på sig, men på Fyn steg bestanden med hele 140 % fra 5 ynglepar i 2007 til 12 ynglepar i 2008. Denne fremgang vidner om, at arten nu også for alvor er ved at etablerer sig her.

Kun Sjælland mangler fortsat at noteres sig for sit første sikre ynglepar i mange år, men også her ser fremtiden lovende ud, idet der i de senere år er sket en betydelig stigning i antallet af slørugleobservationer på øen.

2 par på Lolland-Falster er uændret i forhold til sidste år, og det på trods af, at der her har været registreret 1-2 ynglepar siden 2003.

Situationen er nogenlunde den samme på Bornholm med 3 ynglepar i 2008. Antallet af ynglepar har her varieret mellem 2 og 5 siden 1998.

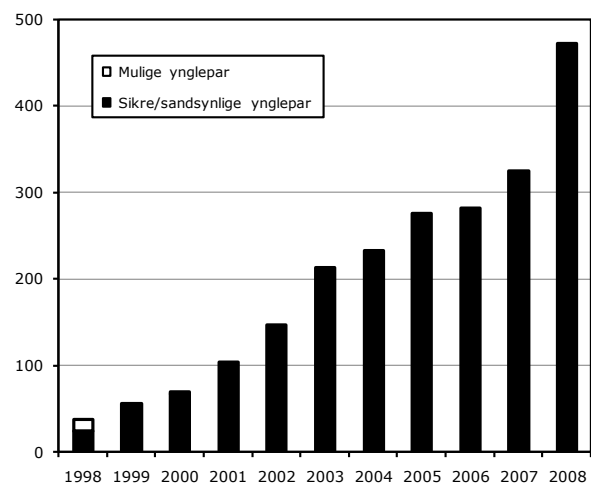

Fig. 6. Bestandudviklingen for slørugle *Tyto alba* i Danmark i perioden 1998-2008.

Stor hornugle *Bubo bubo*

Af artsadministrator Hans Pinstrup

Siden stor hornugle genindvandrede til Danmark i første halvdel af 1980'erne, hvor et par ynglede i en grusgrav i det sydvestlige Jylland, har arten bredt sig, så den nu findes ynglende i alle dele af Jylland. Arten blev således igen registreret på flere end 50 lokaliteter. På 33 af disse er der konstateret tilstedeværelse af par, mens der på de øvrige blot er registreret en fugl eller kun to fugle ved enkelte lejligheder i løbet af året. Den reelle bestand er dog antageligt på mere end 50 par.

2008 har været et rimeligt år med 21 succesfulde par, som har fået mindst 38 unger på vingerne (1,8 unger pr. par med ynglesucces). 2 par vides ikke at have fået unger på vingerne på trods af æglægning, mens resultatet er ukendt for 10 par. Sammenlignet med 2007 har flere par haft succes, og der er produceret flere flyvefærdige unger. Dog har der været en noget lavere kuld størrelse, idet der i 2007 blev produceret 2,4 unger pr. par med ynglesucces.

Arten yngler fortsat oftest på jorden, men det ser dog ud til, at flere par finder alternative redesteder, f.eks. i forladte rovfuglereder og på/i bygninger. De kendte redeplaceringer i 2008 var som følger: 10 på jorden (primært i råstofgrav), 5 i rovfuglerede i træ og 4 på/i bygning. Årets mest bemærkelsesværdige ynglefund er af et par, der ynglede og fik en flyvefærdig unge i en fiskehejrerede midt i en fiskehejrekoloni.

Der blev fundet 9 nye par i forhold til året før. Til gengæld mangler lige så mange par, hvilket formentlig primært skyldes, at lokaliteterne ikke er blevet kontrolleret i 2008. Samlet set tyder alt på en bestandsfremgang.

Der foreligger ikke oplysninger om forfølgelse af arten i 2008. En enkelt gammel fugl måtte dog lade livet, da den i slutningen af maj blev påkørt og dræbt af en maskine i den kalkgrav, hvor den ynglede. Den tilbageværende mage opfostrede derefter ungerne på egen hånd.

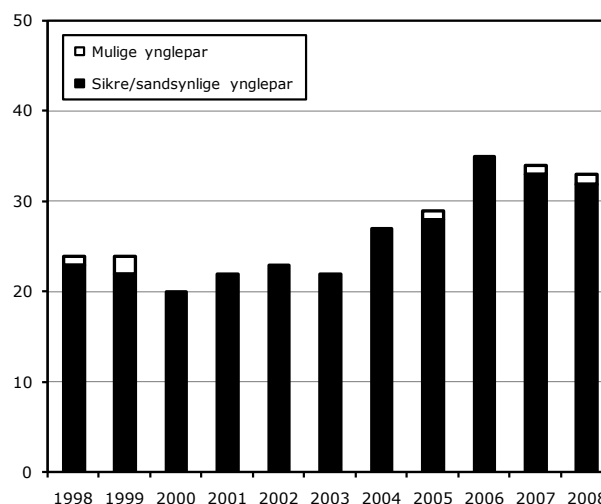

Fig. 7. Bestandsudviklingen for stor hornugle *Bubo bubo* i Danmark i perioden 1998-2008.

Kirkeugle *Athene noctua*

Af artsadministrator Lars Holm Hansen

Fra 2008 er der indkommet oplysninger om 38-42 ynglepar af kirkeugle. Den reelle bestand vurderes ud fra dette at være på 50-60 ynglepar. Med kun 30 flyvefærdige unger registreret var det tredje år i træk med dårlig ynglesucces.

I Sønderjylland var der på den gammelkendte lokalitet Arnum i 2008 et enkelt ynglepar, som fik hele 5 unger. Dette par kom en del i fokus, da det viste sig, at den ene fugl havde en orange ring om benet, som afslørede, at den var mærket som unge i 2002 i Doesburg i det centrale Holland ca. 400 kilometer fra Arnum. Fundet er helt usædvanligt, da den normale spredningsafstand for kirkeugler i gennemsnit er under 25 km, og den længste afstand en danskmærket fugl er fløjet, er blot 71 km (ud af 73 genfund). Fra Centraleuropa er der gjort fund på op til 290 km og et enkelt på over 600 km fra mærkningsstedet (http://www.dof.dk/index.php?id=nyheder&s=nyheder&m=visning&nyhed_id=519).

Tabel 10. Fordelingen af ynglende stor hornugle *Bubo bubo* i Danmark i 2007 og 2008 samt ynglesucces i 2008.

DOF-afdeling	Antal par i 2007	Antal par i 2008	Par med ynglesucces i 2008 (antal unger)	Par uden ynglesucces i 2008	Par med ukendt succes i 2008
Storstrøm	0	0			
Fyn	0	0			
Nordjylland	3	5	3 (4)	1	1
Nordvestjylland	1-2	4	4 (6)		
Vestjylland	6	6	5 (14)		1
Østjylland	4	5	2 (3)	1	2
Sydøstjylland	5	8-9	4 (5)		5
Sydvestjylland	1	?			
Sønderjylland	13	4	3 (6)		1
I alt	33-34	32-33	21 (38)	2	10

Tabel 11. Regional fordeling af ynglende kirkeugle *Athe-ne noctua* i Danmark i 2008 samt ungeproduktion og enlige fugle.

DOF-afdeling	Ynglepar	Unger	Enlige fugle
Fyn			
Sønderjylland	1	5	
Sydvestjylland	3	7-8	6
Vestjylland	1	1+	
Sydøstjylland			
Østjylland	5-8	2+	2
Nordvestjylland	6-7		1
Nordjylland	22	15+	7-8
I alt	38-42*	30+	16-17

* Korrigeret for manglende oplysninger vurderes bestanden reelt at være på 50-60 par.

I Sydøstjylland og på Fyn har der ikke været registreret kirkeugler i 2008, mens der i Sydvestjylland var 3 sikre par og 5 enlige fugle. 2 par fik unger, heraf det mest succesrige par i Danmark i år, som fik ikke mindre end 6 unger. Parret, som i flere år har ynglet i en frit hængende slørgulekasse, havde også held med at få unger sidste år. I nærområdet hænger ganske mange mejsekasser, samt andre redekasser, og da der blev iagttaget en del fjer i redekassen, må det konkluderes, at der har været mulighed for at supplere føden med fugleunger i et år, hvor andre par antagelig har haft besvær med at finde føde i ungeperioden på grund af tørke.

I Vestjylland var der et enkelt par, som har været på samme lokalitet gennem adskillige år, og parret formåede igen at have ynglesucces.

Niveaue i Østjylland var som de foregående år med 5 sikre par og 2 enlige fugle samt 3 mulige par omkring Randers. Kerneområdet Bjerregrav/Øster Bjerregrav har haft min. 3 lokaliteter besat. Parret i det nordøstlige hjørne af Djursland fik 2 unger, og der var yderligere et territorium i dette område.

I Nordvestjylland var der 6-7 par, flest i det nordøstlige hjørne omkring Gedsted. I den vestlige del et enkelt par med et mislykket yngleforsøg samt en enkelt fugl på en nærliggende lokalitet. Fra Salling, som tidligere havde en del ynglende kirkeugler, kendes ingen iagttagelser de senere år.

Kirkeugleprojektet i Nordjylland registrerede 28 par/territorier i 2008. Af disse var kun 1 par i Vendsyssel. Ynglesuccesen kendes for 14 par, hvor 50 % af yngleforsøgene resulterede i udfløjne unger, hvilket er under gennemsnittet på 66 % i Vendsyssel og Himmerland. Ungeproduktionen pr. par med udfløjne unger var med 2,2 unger også lavere end normalt (Jacobsen, pers. medd.).

Forskergruppen, som har arbejdet med kirkeuglen de senere år, vurderer, at den danske bestand af kirkeugle reelt er noget højere, end den her vurderes. Dette begrundes med, at der genfanges ganske få ringmærkede ugler i bestanden i forhold til, hvad der

er ringmærket igennem en årrække i specielt Himmerland. Gruppen estimerer landsbestanden til at være på ca. 100 par.

Mosehornugle *Asio flammeus*

Af artskoordinator Niels Knudsen

Der er ikke modtaget oplysninger om ynglende mosehornugle i Danmark i 2008.

I sensommeren 2008 ringmærkede Peder Thellessen, Hjortkær, en stor, flyvefærdig ungfugl af mosehornugle. Denne skulle være indleveret på en plejestation i midtjylland i løbet af sensommeren og angiveligt være fundet et sted i den vestlige del af Limfjorden omkring Thyholm og Mors. Ringmærkningen er bekræftet, men hvorvidt fuglen er udruget i Danmark, kan ikke afgøres.

Perleugle *Aegolius funereus*

Af artskoordinator Hanne Tøttrup

Igen i 2008 blev der gjort et sikkert ynglefund af perleugle i Midtjylland. Derudover er der fra yngletiden meldt om endnu 2 syngende individer i Jylland, 2 syngende på Bornholm og 1 kaldende på Amager. Dette vurderes at dække over 1 sikkert og et muligt ynglepar i Jylland og 2 mulige ynglepar på Bornholm og dermed en landsopgørelse på 1-4 par.

I en midtjysk plantage blev der 15/3 registreret en syngende han og den 10/4 og 12/4 2 syngende hanner i samme plantage. Desuden kiggede en perleugle ud af hullet på en natuglekasse 2 km fra den stedfaste syngende han 13/4. Den 16/6 blev et ynglepar fundet i en kasse i det skovområde, hvor hannen var blevet hørt siden 15/3. 2 unger forlod reden 11/8, men da deres kondition desværre var dårlig, blev de 3 dage senere anbragt på en fugleplejestation, for efter endt pleje at kunne blive udsat i den plantage, hvor de var udklækket. I Kongerslev hørtes en perleugle synge 15/3, men kun denne ene dag. I Østjylland blev der iværksat en omfattende perleugleundersøgelse i foråret, men desværre blev der ikke set eller hørt nogen perleugler af de omkring 30 deltagere.

På Bornholm hørtes den første perleugle 20/2 i Pedersker Plantage i et område, hvor den også blev konstateret syngende i 2007. 11/5 blev den hørt der for sidste gang. I Åker Plantage hørtes 1 individ synge i perioden 26/3-20/4. Der er blevet foretaget intens overvågning af de opsatte kasser, uden at der er blevet konstateret aktivitet ved dem overhovedet.

I Pinseskoven på Amager blev en perleugle hørt kalde den 26/3.

Hen over efteråret fandt store sydgående trækbevægelser sted i Skandinavien - ved Falsterbo blev der ringmærket 264 perleugler (<http://www.skof.se/fbo/>) og ved Ottenby 238

(<http://www.sofnet.org/ofstn/>). I Østdanmark er der registreret en hel del perleugler i efteråret, dog ikke så mange, som man kunne have forventet, det store antal registrerede og ringmærkede perleugler i Sydsvrige taget i betragtning. Den første blev set 11/10 ved Nakkehoved Fyr i Nordsjælland, og på Gedser Fuglestation blev en perleugle fanget i net 15/10. Uglen var ringmærket 26/9 på Ottenby Fuglestation. På Stevns blev 2 individer registreret 29/10, og natten mellem 31/10 og 1/11 blev 5 fugle set på Øststevns. Den 29/10 blev 1 eksemplar set ved Saksfjed Inddæmning på Lolland, og på Gedser Fuglestation blev der i perioden 15/10-23/11 noteret 11 fugle, hvoraf de 5 var aflæsninger (3 mærket ved Falsterbo, 1 ved Ottenby og fra Trysilområdet i Norge), og 1 var trafikdræbt på Gedser Landevej 6/11. I Stignæs Skov blev 1 set og hørt 1/11, ved Møns Fyr blev 1 set 6/11, ved Gedser By blev 1 hørt 7/11 og på Vestamager sås 1 8/11. På Bornholm er der set 1 perleugle 3/11 nord for Rønne, og 11/11 blev 1 observeret lige sydøst for Rønne. Den 20/11 blev 1 set flyvende VSV mod Pinseskoven på Vestamager, 3/12 sås 1 ved Langeskov på Fyn, og 17/12 sang 1 ved Øster Hassing Kær i Vendsyssel. Udover det trafikdræbte individ ved Gedser 6/11 er 3 andre perleugler fundet døde: 17/11 ved Nyborg, 5/12 på Samsø og 16/12 ved Nysted By.

Biæder *Merops apiaster*

Af artskoordinator Magnus Bang Hansen

I alt blev landet besøgt af 39 gennemtrækkende fugle, der hovedsagelig besøgte de kendte træklokaliteter: Grenen, Blåvands Huk, Gulstav Mose, Korshage, Dueodde, Bulbjerg og Læsø. Første fugl blev set 28/4 på Grenen, hvorefter enlige fugle blev set spredt over tid og sted i maj og juni.

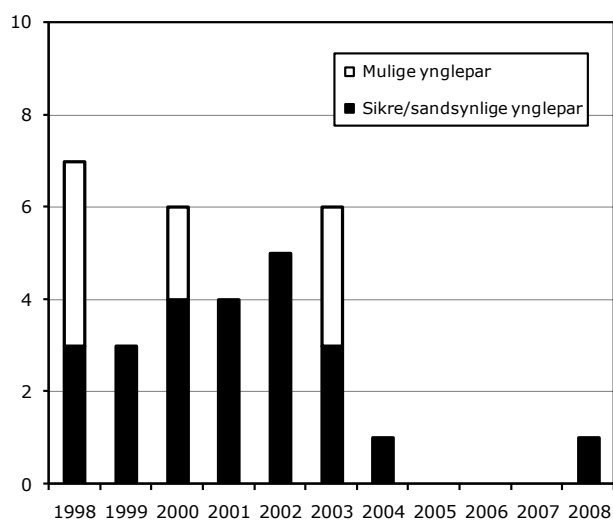

Fig.8. Bestandsudviklingen for biæder *Merops apiaster* i Danmark i perioden 1998-2008.

Den store overraskelse kom 25/7, hvor et ynglepar blev konstateret i en grusgrav i Torslev ved Brovst. Den 17/8 fløj 3 sunde og raske unger fra reden som de første danske biæder siden 2004.

Årets sidste observation blev gjort 14/10, da en insektjagende biæder sås ved diget i Skærbæk. Den absolut seneste observation af biæder i Danmark gennem tiderne.

Toplærke *Galerida cristata*

Af artskoordinator Anders Østerby

Der blev i 2008 registreret to territorier af toplærke i Danmark, begge i Hirtshals. Intet tyder på, at de havde ynglesucces.

I Hirtshals observeredes der i første halvår jævnligt 1-2 fugle, primært omkring Hirtshals Station og det gamle rangerterræn. Kun på én dato (21/4) sås 3 fugle, hvoraf de to af fuglene jagtede hinanden i flugten. De to sidstnævnte mistænkes derfor begge for at være hanner. I andet halvår sås 1-2 fugle jævnligt omkring Hirtshals Station, mens en enkelt fugl blev hørt synge ved Hirtshals Kirke et stykke derfra. Der er således 2-3 fugle, der holder stand i byen – nu er spørgsmålet vel efterhånden hvor længe.

På Vesterbro i København blev en enlig fugl set i perioden 8/2-14/3 og 28/7 blev en fugl set på Stau-nings Ø.

Markpiber *Anthus campestris*

Af artskoordinator Knud Pedersen

Markpiberens status, som næsten uddød ynglefugl i Danmark, blev ikke ændret i 2008, hvor bestanden igen må opgøres til 0-1 ynglepar.

Arten forsvandt som ynglefugl på Skagens Odde i 2007, og der blev heller ikke registreret ynglefugle i området i 2008, hvor arten igen var i fokus i forbindelse med NOVANA-overvågningsprojektet. Alle tidligere kendte ynglepladser på odden blev kontrolleret i perioden maj-juli, men desværre med negativt resultat. Eftersøgning af arten i yngletiden på Læsø var også forgæves.

Til gengæld kunne Anholt som i 2007 fremvise mulige ynglefugle i starten af juni. En rastende markpiber blev set ved Flyvepladsen 4/6, og en syn-gende samt en kaldende fugl blev set lidt nordøst for Flyvepladsen 8/6. Efter denne dato er der ingen positive meldinger om arten fra Anholt, så det må betegnes som usikkert, om markpiberen har ynglet på øen i 2008.

I perioden 29/4-10/6 blev der desuden observeret markpiberer – i alt 10 – på følgende lokaliteter: Grenen/Nordstrand, Skagen (5), Gjerrild Nordstrand (1), Agger Tange (1), Korshage (1), Nivå (1) og Hundested (1). At Skagen Odde stadig besøges af trækfugle/strejfer om foråret, kan trods alt give et lille håb

om, at arten igen kunne etablere sig som ynglefugl i området.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Af artskoordinator Erik Dylmer

2008 gav et sikkert ynglepar samt et sandsynligt, begge ved Vejle Å. 2 vandstære blev observeret i yngleperioden ved Randbøldal Museum, hvor der yderligere blev set 3 unger så sent som i uge 23. Senere fandtes resterne af en enkelt unge og ved Gødding Mølle opdagedes der en færdigbygget rede.

Det ellers sikre ynglested i Grejs Å var desværre ikke benyttet i år. Ifølge ejeren er det første gang i 16 år, at vandstærene er udeblevet.

Muligheden for, at vandstæren vender tilbage til gammelkendte ynglelokaliteter i det østjyske, er dog blevet væsentligt forbedret, idet DOF-Østjylland har givet penge til materialer og opsætning af kasser. Måske der næste år vil være godt nyt fra fine vandløb som Århus Å og Lyngbygårds Å samt flere af vandløbene omkring Silkeborg.

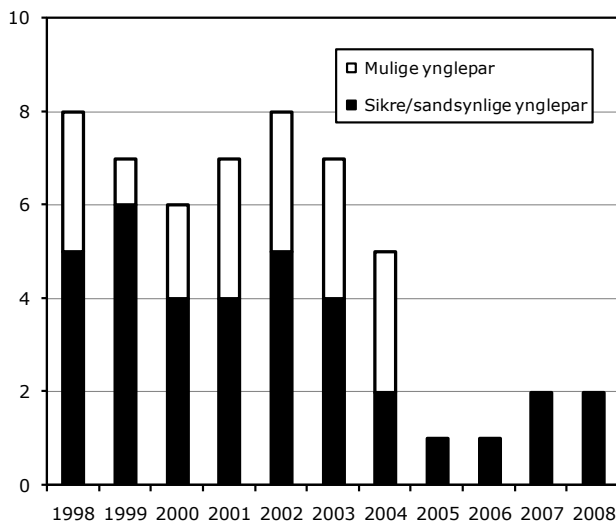

Fig. 9. Bestandsudviklingen for vandstær *Cinclus cinclus* i Danmark i perioden 1998-2008.

Sydlig blåhals *Luscinia svecica cyanecula*

Af artskoordinator John Frikke

Den sydlige blåhals har – efter omtrent 100 års fravær som dansk ynglefugl – ynglet i det sydvestlige Jylland siden 1992. Særligt inden for de seneste 5-7 år har arten tilsyneladende virkelig fået fodfæste, og den er nu fast ynglefugl i marskområderne ved Vadehavet fra Tøndermarsken i syd til Varde Ådal og Ho Bugt Enge i nord.

Registreringerne i 2008 afspejler 102 territoriale hanner/par, hvilket var nogenlunde det samme som i de foregående år. Opgørelserne fra 2004 og 2005 med henholdsvis 135 og 155 territoriale hanner/par er fortsat de hidtil bedste resultater, men det skal

Tabel 12. Antal territorier af sydlig blåhals *Luscinia svecica cyanecula* i Danmark 2004-08, fordelt på lokaliteter.

DOF-afdeling og lokalitet	04	05	06	07	08
Sønderjylland					
Ubjerg Kog	3	4	4	3	?
Magisterkog	23	20	11	10	10
Rudbøl Kog	28	36	11	17	12
Gl. Frederikskog	1	1	3	1	?
Ny Frederikskog	1	2	1	2	1
Magrethekog Syd	0	0	1	1	1
Magrethekog N, m. Vidåen	14	18	4	10	11
Højer Kog	14	12	1	1	1
Sejersbæk Kog	?	3	1	?	?
Gammelenge	5	2	?	?	?
Møgeltønder Kog	?	2	4	5	?
Ballum Forland	2	5	2	5	1
Ballum Enge	3	14	4	7	2?
Rømødæmningen	0	0	1	0	0
Astrup Enge	6	?	2	5	2
Brøns Enge	2	?	?	?	?
Rejsby Enge	?	?	1	?	3
Rejsby Forland	0	0	2	?	1
Helm Odde Marsk, Rømmø	1	0	?	?	0
Sønder Ådal, St. Jynde vad	0	0	0	0	1
Tinglev Mose	0	0	1	0	0
Frøslev Mose	0	0	1	0	0
Sydvestjylland					
Gl. Hviding Enge	1	0	2	1	5
Råhede Enge	1	3	1	?	3
V. Vedsted Enge	0	0	3	?	1
Ribemarsken Syd	2	3	4	2	?
Ribemarsken Nord	0	0	1	4	4
Vilslev Enge	1	7	1	2	5
Darum Enge	0	0	3	5	6
Sneum-Tjæreborg Enge	8	2	1	5	3
Hostrup/Kokspang Enge	0	1	0	0	0
Kravnsø Enge, Varde Ådal	1	2	2	1	0
Vibæk Enge, Varde Ådal	0	1	?	?	?
Alslev Marsk, Varde Ådal	0	3	1	?	?
Janderup Enge, Varde Ådal	4	2	2	2	3
Billum Enge, Varde Ådal	3	3	5	3	7
Tarphage Enge, Varde Ådal	3	3	4	3	3
Kjelst Enge	4	3	2	4	3
Skødstrup Enge	1	1	2	2	2
Mosevrå Enge	2	2	1	1	0
Sønderho, Fanø	0	0	1	1	1
Mandø	0	0	0	0	1
Gamst Søenge	0	0	1	0	0
Vestjylland					
Vest Stadil Fjord	1	0	0	0	?
Skjern Enge	0	0	1	0	4
Skænken Sø, Skjern Ådal	?	?	?	?	1
Hemmet	?	?	?	?	1
Rindom Enge	0	0	0	1	1
Tim Enge	0	0	0	1	?
Nordvestjylland					
Harboøre Tange	?	?	?	?	1
Vesløs Vejle	?	?	?	?	1
I alt	135	155	93	105	102

Tabel 13. Regional fordeling af territorier af sydlig blåhals *Luscinia svecica cyanecula* i perioden 2004-08. Dækningen var ikke optimal i 2006, 2007 og 2008, hvilket formodes at være grunden til de lavere totaler disse år.

DOF-afdeling	2004	2005	2006	2007	2008
Sønderjylland	103	119	55	67	46
Sydvestjylland	31	36	37	36	47
Vestjylland	1	0	1	2	7
Nordvestjylland	0	0	0	0	2
I alt	135	155	93	105	102

bemærkes, at de er baseret på en langt større og mere målrettet optællingsindsats i især de sydligste yngleområder, end der blev praktiseret i årene 2006-08. Fordelingen af fund på regionalt niveau fremgår af Tabel 13, og en tendens til en fortsættelse af artens spredning mod nord i Vestjylland kan spores. Således ser det nu ud til, at sydlig blåhals har etableret sig i området ved Ringkøbing Fjord og i Skjern Ådal.

De mest usædvanlige registreringer i 2008 var af syngende/territoriehævdende fugle ved Sønderå i det centrale Sønderjylland, på Harboøre Tange og i Vesløs Vejle i Nordvestjylland, og disse fund indikerer måske starten på en betydelig udvidelse af artens udbredelsesområde i Danmark. Disse fund bør følges op med fremtidige eftersøgninger på lokaliteterne og i andre egnede lavbundsområder i Vest- og Nordvestjylland.

Nyt var også en syngende han ved et af klæggravsområderne på Mandø, og sammen med endnu et fund ved Sønderho på Fanø tyder det på, at arten måske er ved at finde vej til øerne i Vadehavet.

Referencer og litteraturliste

- Bønløkke, J., J.J. Madsen, K. Thorup, K.T. Pedersen, M. Bjerrum & C. Rahbek 2006: Dansk Trækfugleatlas. – Forlaget Rhodos A/S & Zoologisk Museum, Københavns Universitet.
- Christensen, J.S. & P. Lange (red.) 2009: Fugleåret 2007. – DOF.
- Clausen, M.B. & L.M. Rasmussen (2008): Hedehøg i Sydvestjylland Ynglesæsonen 2008 - Arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/hedehoeg_2008rapport.pdf
- Ehmsen, E. & L. Pedersen (red.) 2009: Årsrapport for Projekt Ørn 2008. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/oern/dokumenter/projekt_oern_aarsrapport2008.pdf
- Glutz von Blotzheim, U.N. & K. Bauer 1982: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band8/II (3.Teil). – Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. – G.E.C. Gads Forlag, København.
- Grell, M.B. (red.) 1999: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 93: 105-126.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_1999_3_1.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2000: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1999. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 94: 55-72.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2000_2_1.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2001: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2000. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 95: 51-68.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2001_2_2.pdf

Stor tornskade *Lanius excubitor*

Af artskoordinator Niels Peter Brøgger

Året bød på en lille fremgang, idet der blev indberettet i alt 11 sikre, 7 sandsynlige og 3 mulige par, hvilket giver en samlet bestandsopgørelse på 18-21 ynglepar. Hos 8 af parrene blev der set i alt 22 udfløjne unger, hvilket er et af de højeste registrerede ungetal.

Meget glædeligt blev der igen talt 4-5 sikre par i Oksbøl-området, efter at der stort set ingen fugle blev set her i 2007 på trods af stor eftersøgning. For andet år blev der ikke set fugle i yngletiden på Lønborg Hede, selvom den blev eftersøgt flere gange i yngletiden.

Der er 3 lokaliteter med mere end 1 ynglepar. Det er 2 militære skydeterræner: Oksbøl-området med 4-5 par og Borris-lejren med 7-8 par. Desuden har der i alle årene været en fast bestand i det midtjyske i og omkring Nørlund Plantage og Harrild Hede på ca. 5 par. Det ser ud til, at der i det midtjyske sker en lille spredning til de omliggende områder, idet der sidste år blev set et par uden for Nørlund Plantage og Harrild Hede, og i 2008 var der 2 par uden for selve området.

Yngleudbredelsen er stadig begrænset til Vestjylland, fra Oksbøl-området i syd til Donsø Sande i det militære område ved Karup mod øst og til Ulfborg/Holstebro-området mod nord.

- Grell, M.B. (red.) 2002: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2001. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 96: 43-67.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2002_2_1.pdf
- Grell, M.B. & B. Rasmussen (red.) 2003: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2002. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 97: 175-192.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2003_2_1.pdf
- Grell, M.B., H. Heldbjerg, B. Rasmussen, M. Stabell, J. Tofft. & T. Vikstrøm (red.) 2004: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 45-100.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Doft_08_2004_LOW.pdf
- Løppenthin, B. 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. – Odense Universitetsforlag, Odense.
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2005: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 88-106.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2004.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2006: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2005. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 11-28.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2007: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2006. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2008: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2007. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2007.pdf>
- Olofsson, P. 2008: Skräntärnan i Skåne – historik og häckningsresultat 2008. – Anser 47: 193-202.
- Staav, R. 2007: Åtgärdsprogram för Skräntärna 2007-2011. Rapport 5702. – Naturvårdsverket. Juni 2007.
- Thorup, O. 1998: Ynglefuglene på Tipperne 1928-1992. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 91: 1-192.
- Tofft, J. 2009: Lærkefalken Falco subbuteo som ynglefugl i Danmark, med særligt henblik på perioden 1998-2008. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 103: 41-52